GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

KAVRAM GELİŞTİRME YÖNTEMİNİN İLKÖĞRETİM 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KELİME HAZİNELERİNİ GELİŞTİRMEYE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Pınar (TAŞDEMİR) BULUT

ANKARA 2006

ÖNSÖZ

Kavramlar belirli özelliklere sahip olan nesne ya da düşünceleri ifade etmek için kullandığımız ifadelerdir.Her kavram bir sözcükle ifade edilir. İnsanlar kavramları isimlendirmede kullandıkları bu sözcükler yardımıyla iletişim kurarlar. Kişilerin iletişim becerileri kullandıkları kelime sayısıyla doğru orantılıdır. Kişi ne kadar çok kelime bilirse kendini o kadar iyi ifade edebilir ve aynı zamanda işitsel mesajları daha iyi yorumlayıp değerlendirebilir. Bu nedenle iletişim sürecinde kişilerin bildikleri kavram sayısı iletişimin sürekliliği ve verimliliği açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu kavramların sayısını çeşitli yöntemlerle artırmak gerekir. Bu araştırmada da bir yöntem kullanılarak uygulama yapılmıştır.

Araştırmada, ilköğretim 5. sınıflarda kavram geliştirme yöntemi uygulanmış ve bu yöntemin öğrencilere kelime öğretmedeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçları beklenildiği gibi çıkmış ve kelime öğretiminde kavram geliştirme yönteminin etkili olduğu gözlenmiştir. Araştırmanın kelime öğretim yöntemleri konusunda yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde birçok kişinin önemli katkıları olmuştur. Araştırma süresince yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Doç.Dr. Hayati AKYOL'a , verilerin analizi sırasında yardım ve görüşlerine başvurduğum Arş.Gör. Mehmet İkbal YETİŞİR'e, uygulamaların yapıldığı okulların yönetici, öğretmen ve öğrencilerine, tezin yazımına yardımcı olan eşim Fatih Sertaç BULUT'a ve hayatım boyunca bana destek veren ve her şeyimi borçlu olduğum aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Pınar (TAŞDEMİR) BULUT

ÖZET

Bu araştırmanın amacı kavram geliştirme yöntemiyle yapılan kelime hazinesini geliştirme çalışmalarının, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini geliştirme erişisine etkisinin olup olmadığını ve kavram geliştirme yönteminin ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin özetleme becerilerini etkileyip etkilemediğini ortaya koymaktır.

Araştırma, Yozgat ilinde bulunan Fatih İlköğretim Okulu ile Millî Egemenlik İlköğretim Okulu 5. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Fatih İlköğretim Okulu öğrencilerinden 25 ve Millî Egemenlik İlköğretim Okulu öğrencilerinden 25 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma süresince dört okuma parçası kullanılmıştır. Her okuma parçasından anahtar kelimeler seçilerek, bu kelimeler kavram geliştirme yöntemiyle öğretilmeye çalışılmıştır. Ayrıca her metnin sonunda öğrencilerden metni özetlemeleri istenmiştir. Öğrencilerin özetlerini değerlendirmek için araştırmacı tarafından geliştirilen bir ölçek kullanılmıştır. Araştırma sonunda bir kısmı çoktan seçmeli sorulardan, diğer bölümü ise klasik sorulardan oluşan bir başarı testi uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizi S.P.S.S istatistik programı kullanılarak *t-testi* ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre;

1. Kavram geliştirme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemi arasında kelimelerin anlamlarının öğrenilmesi açısından anlamlı bir farklılık vardır.
2. Kavram geliştirme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemi arasında öğrenilen kelimelerin kullanımı açısından anlamlı bir farklılık vardır.
3. Kavram geliştirme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemi arasında özetleme açısından anlamlı bir farklılık vardır.
4. Kavram geliştirme yöntemi ile ulaşılan kelime öğretim erişisi ile geleneksel öğretim yöntemi ile ulaşılan kelime öğretim erişisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.
5. Kavram geliştirme yöntemi ile ulaşılan kelime öğretim erişisi cinsiyete göre farklılık göstermemektedir.

ABSTRACT

The aim of this research was to determine whether the concept developing method was effective to develope the vocabulary of 5th class elementary school students and to set if it is effective to the summarizing skills of the same group of students.

Research was set in Fatih and Millî Egemenlik Elementary Schools in Boğazlıyan / Yozgat among 5th class students of these two schools. 25 students were added to research from each school. Lecturer used four reading text during the research. Keywords were chosen from the texts and used to teach by concept developing method. Furthermore, students were asked to summarize the text at the end of the session. A scale was rectified by the researcher to assess the summaries. After assessing the summaries, an achievement test was set to. This test contains both multiple choice and classical questions. Results of tests' were analised by SPSS statistics computer program via t-test. According to research results :

1. There are meaningful differences between concept developing method (CDM) and traditional teaching ways (TTW) on several points.
2. CDM and TTW have differences at the using of declared words.
3. These two methods have differences at summarizing.
4. Two methods have meaningful differences at the average limits of word teaching.
5. The limits of vocabulary don't undergo a change due to students' gender.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ……i
ÖZET……..…….…ii
ABSTRACT……...….....iii
İÇİNDEKİLER……...…iv
TABLOLAR LİSTESİ…….....vi
ÇİZELGE……...…..…vi

I. BÖLÜM

1.GİRİŞ……1
1.1.Problem Durumu……...3
1.2.Kelime Hazinesi Nedir?.....5
1.3.Kavram Nedir?.....11
1.4.Kavramlar Ne İşe Yarar?.....12
1.5.Kavram Öğretimi……...….13
1.5.1.Kavram Öğretim Yöntemleri…….…..……..13
1.5.2.Geleneksel Öğretim Yöntemi…...……..25
1.5.3.Kavram Geliştirme Yöntemi……..26
1.5.4.Kavram Geliştirme Yönteminin Uygulanmasına Bir Örnek..28
1.6.Problem Cümlesi…….31
1.7.Alt Problemler…….32
1.8.Araştırmanın Amacı……32
1.19.Araştırmanın Önemi……..32
1.10.Varsayımlar……...33
1.11.Kapsam ve Sınırlılıklar…….34
1.12.Tanımlar……34

II. BÖLÜM

2.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR……36
2.1.Türkiye'de Yapılmış Araştırmalar……..36
2.2.Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar……...40

III. BÖLÜM

3.YÖNTEM……44
3.1.Araştırma Modeli……44
3.2.Verilerin Çözümlenmesi……45
3.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Uygulama……46
3.4.Çalışma Grubu……47

IV. BÖLÜM

4.BULGULAR ve YORUM……..48
4.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum……48
4.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum……..49
4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum……..50
4.4.Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum……...51
4.5.Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum……...52

V. BÖLÜM

5.SONUÇ ve ÖNERİLER……..54
5.1.Sonuç…….....54
5.2.Öneriler……...55

KAYNAKÇA……57
EKLER………..61

TABLOLAR LİSTESİ

TABLOLAR **Sayfa**

Tablo 3.2.1. Deney ve Kontrol Gruplarının Öntest Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları……..46

Tablo 4.1.1. Deney ve Kontrol Gruplarının Kelimelerin Anlamlarının Öğrenilmesi Açısından Farklılıklarını Gösteren t-Testi Sonuçları……48

Tablo 4.2.1. Deney ve Kontrol Gruplarının Kelimelerin Kullanılması Açısından Farklılıklarını Gösteren t-Testi Sonuçları…….49

Tablo 4.3.1. Deney ve Kontrol Gruplarının Özetleme Açısından Farklılıklarını Gösteren t-Testi Sonuçları……..51

Tablo 4.4.1. Deney ve Kontrol Gruplarının Ulaştıkları Kelime Erişisi Açısından Farklılıklarını Gösteren t-Testi Sonuçları……..52

Tablo 4.5.1. Kavram Geliştirme Yönteminin Cinsiyete Göre Farklılığını Gösteren t-Testi Sonuçları……..53

ÇİZELGE

ÇİZELGE **Sayfa**

Çizelge 1.6.3.1. Kavram Geliştirmenin Aşamaları……27

I. BÖLÜM

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, amacı, önemi, varsayımları, kapsam ve sınırlılıkları ile araştırmada kullanılan kavramların tanımları verilmiştir.

1.GİRİŞ

İnsanlar duygu ve düşüncelerini karşı tarafa aktarmak ve sosyal ortamlar içinde kendilerini ifade etmek ihtiyacı hissederler. Bu ihtiyaçlarını gidermelerini sağlayacak birçok araç vardır. Ancak bunlardan en etkili olan ve insanlar arasında iletişim sağlamada en çok kullanılan araç *dildir.*

Güleryüz'e (1998) göre dil; duygu, düşünce ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmalarını sağlayan çok yönlü ve kendi içinde kuralları olan bir iletişim aracıdır. İnsanlar bu iletişim aracını kullanırken duygu ve düşüncelerini ifade edebilecekleri bazı yapılara ihtiyaç duyarlar. Bu yapılar o dile ait *kelimelerdir.* İnsanların birbirleriyle sağlıklı bir iletişimde bulunabilmesi için ortak kelime ya da kavramları kullanmaları gerekir. Ancak bu sayede etkili bir iletişim sağlanabilir. Bundan dolayı birbirleriyle iletişim halinde olan insanların ortaklaşa kullandıkları kelime ve kavramları artırmaları, dolayısıyla kelime hazinelerini zenginleştirmeleri son derece önemlidir. Böylece kişiler duygu ve düşüncelerini diğer insanlara daha etkili bir biçimde aktarabilirler.

"İnsanın doğduğu andan itibaren karşılaştığı ve çevresinde hazır bulduğu kelimeler, bu kelimelerin çağrıştırdığı kavramlar, kelimelerin oluşturduğu kalıplaşmış ifadeler kelime servetini meydana getirir" (http://yayim.meb.gov.tr/yayimler/144/tosunoglu.htm.11.08.2005). "Kelimesiz

düşünmek imkânsız olduğu için kelime kadrosunun zenginliği insanın düşünme gücünü ve zekâsını geliştirir" (Koçak, 1999:9). Aynı zamanda kişinin anlama ve anlatım becerilerini de geliştirmektedir. Çünkü kişi ne kadar çok kelime biliyorsa düşüncelerini o kadar iyi ifade edebilir. Yine kişi ne kadar çok kelime biliyorsa kendisine aktarılan bilgileri, düşünceleri ve duyguları çok daha iyi anlayabilir ve yorumlayabilir. Bunun yanı sıra karşılaştığı uyarıcıların çokluğu da kelime hazinesini geliştirir. Böylelikle kişiler, anlatıma dayalı kelime hazinesini çok daha etkili bir biçimde kullanabilirler.

Kelime hazinesi yeterince gelişmemiş olan kişiler özellikle kalabalık ortamlarda yapılan konuşmalara katılamamakta ve kendilerine yönlendirilen sorulara etkili cevaplar verememektedirler. Bu durum kişinin sosyalleşmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Tüm bu sorunların ortaya çıkmasını engellemek için öğrencilerin kelime hazinelerini zenginleştirmek gerekir. Peki bu nasıl yapılabilir?

Bir bebek dünyaya geldikten sonra onun ilk iletişim kurduğu kişiler anne ve babası, sonra da yakın aile çevresidir. Dolayısıyla kişi dille ilgili ilk tecrübelerini bu ortamda ve bu ortamdaki kişilerden kazanmaktadır ve bu kişinin kelime bilgisi aile bireylerinin kullandıkları kelime sayısıyla doğru orantılıdır. Aileden başka televizyon ve yakın arkadaş çevresi de kişinin kelime hazinesinin gelişimini etkilemektedir. Bu ortamlar ve araçlar muhakkak ki kişinin kelime hazinesini geliştirir. Ancak ne olursa olsun bu süreçler belli bir programa bağlı olmayan, yani *informal* bir eğitim sağlar. Kelime hazinesi ise planlı programlı bir çalışmayla geliştirilmesi gereken çok önemli bir beceridir. Bu nedenle *formal* eğitim yapan kurumların bu konu üzerinde önemle durmaları gerekir.

Tüm Türkiye'de 2005-2006 Eğitim Öğretim yılında uygulanmaya başlanan yeni öğretim programlarında öğrencilerin kelime hazinelerini geliştirmek ortak bir beceri olarak ele alınmıştır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta bunun nasıl sağlanacağıdır. Yazılı kaynaklarda öğrencilerin kelime hazinelerini geliştirmenin önemi üzerinde durulmakta, ancak bunun nasıl yapılması gerektiği

konusunda genellikle klasik öneriler verilmektedir (sözlük kullanma vb.). Oysa öğrencilerin kelime hazinelerini geliştirmek ve bunu yaparken çeşitli yöntemlere başvurmak çok önemlidir. Bu nedenle bu araştırmada öğrencilerin kelime hazinesini zenginleştirmek için "*kavram geliştirme yöntemi"* incelenmeye değer bulunmuştur.

1.1.Problem Durumu

İnsan sosyal bir varlıktır ve sosyal bir çevresi vardır. İnsanın bu çevreden ayrı bir yaşam sürmesi mümkün değildir. Bu nedenle insan toplumdaki diğer insanlarla anlaşabilme ihtiyacı duyar. Sağlıklı bir iletişim kurabilmek için de birtakım yollara başvurur.

> "Bu yollar; bazı el, kol, yüz ve vücut hareketleri olabilir. Ne var ki jest ve mimik adını verdiğimiz bu tür hareketler, arzu ve isteklerimizi, meramımızı karşımızdakine açık ve net şekilde iletmemize yetmez. Hele duygu, düşünce ve kavramları bu hareketlerle anlatmak mümkün değildir. Çünkü insan ancak kelimelerle duyar, düşünür ve hisseder. En açık, en net anlaşma ancak dille sağlanır" (Kiremit, 1997:1).

"Çünkü dil, düşünce, duygu ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir " (Koçak, 1999:3).

Tosunoğlu'na (1998) göre dil, bütün maddî ve manevî birikimleri oluşturan, insanı insan yapan bir kültür öğesi olarak geçmiş tecrübeleri geleceğe taşıyan ve bireyi sosyalleştiren bir olgudur. Çünkü dil, bütün zihinsel faaliyetlerin anahtarıdır. "İnsanoğlu dil sayesinde düşüncelerini ortaya koymaktadır. Dil, insan zekâsının, düşünce ve duygusunun anlatım aracı, insanın iç dünyası, dış dünyası ve çevresi arasında bağ kuran bir vasıtadır. İnsanoğlundaki duygu ve düşüncelerin anlatım bulabilmesi için dile ihtiyaç vardır. İnsanlar arasındaki bilgi alış verişi dil sayesinde olmaktadır" (Koçak,1999:3).

Günlük yaşantımızda en çok yaptığımız işlerden biri konuşmaksa, konuştuğumuz bu dili yani ana dilimizi çok iyi öğretmemiz ve geliştirmemiz gerekmektedir. Ana dilini iyi öğrenen ve kullanan bireyler daha sosyal hâle gelebilir, aynı zamanda kendilerini daha iyi ifade edebilirler.

Dil öğretiminde formal eğitim kurumlarının önemi çok büyüktür. Çünkü dil öğretimi ve öğrenilen dilin zenginleştirilmesi –kelime hazinesinin geliştirilmesi– ancak sistematik olarak yapılırsa verimli bir etkinlik olabilir. Dolayısıyla bu etkinlik en etkili biçimde okullarda yapılabilir.

> "Ülkemizde özellikle gençlerin ve çocukların kendilerini ve düşüncelerini ifade etmekte zorlandıkları, gazete ve kitap okumadıkları, derslerinde başarısız oldukları konusunda şikayetler yaygınlaşmıştır. Aynı dili konuşmuyoruz şeklindeki bu şikayetlerde, "dil" kelimesi ile ifade edilmeye çalışılan husus, ortaklaşa kullanılmayan kelimeler, kavramlar ve kelime gruplarıdır. Aynı dili kullanan insanların birbirini anlaması için ortak bir kelime servetine ihtiyaç vardır" (http://yayim.meb.gov.tr/yayimler/144/tosunoglu.htm.18.10.2005).

"Dil gelişimi açısından bakıldığında çocukların 24-36 aylarda bile 1000 civarında bir kelime hazinesine sahip oldukları bilinmektedir" (http://www.ailem.zaman.com.tr/?bl=37&hn=3742&sy=81.(23.02.2006). Ancak buna rağmen günümüzde sık sık dile getirilen sorunların başında kelime hazinemizin sınırlı olması gelmektedir. "Gülensoy (2002) Hürriyet gazetesinde çıkan yazısında insanlarımızın büyük bir bölümünün günlük yaşamında ortalama 400 kelime kullandığını, bu sayının kırsal kesimlerde 40-50 civarında olduğunu belirtmektedir" (Aktaran: Kurudayıoğlu, 2005:15). İnsanların bu kadar az kelime ile duygu, düşünce ve fikirlerini karşılarındaki insanlara etkili bir biçimde anlatmalarını beklemek imkânsızdır. Bu nedenle kelime hazinesi geliştirme çalışmalarına öğrenciler küçük yaşlardayken başlanmalı ve bu konudaki çalışmalar planlı bir şekilde devam etmelidir.

1.2.Kelime Hazinesi Nedir?

Dil, insanların birbirleriyle anlaşabilmek için kullandıkları en önemli iletişim aracıdır. Çünkü dille yapılan iletişimde bilgi alışverişi diğer iletişim yollarıyla yapılan bilgi alışverişinden çok daha fazladır. Ergin (1986) dili, birçok özelliği bünyesinde barındıran kapsamı geniş bir araca benzetmiştir. Bu da dilin, işlev açısından ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü dil;

1. İletişim aracıdır.
2. Canlı bir varlıktır.
3. Ulusun ortak malıdır.
4. Sosyal bir varlıktır.
5. Kültür taşıyıcısıdır.

Bu kadar önemli fonksiyonları olan dil, bireyin doğar doğmaz önce aile çevresinde, sonra sosyal ortamlarda öğrendiği ve kullandığı bir iletişim aracıdır. Etkili bir anlama ve anlatım gücüne sahip olmak için bu aracı kullanarak kelime hazinesini zenginleştirmek gerekir. Peki kelime hazinesi nedir?

"İnsanın yaşı, cinsiyeti, tabii ve sosyal çevresi ile doğru orantılı olarak kazandığı kelimelerin tamamına *kelime serveti ya da kelime hazinesi* diyoruz"(Koçak, 1999:19).

Söz dağarcığı " bir dilde kullanılan veya bir kimsenin bildiği, kullandığı sözlerin bütünüdür" (TDK Sözlüğü, 1998: 2025).

Korkmaz ise (1992) *kelime hazinesi*ni "bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı" olarak tanımlamaktadır.

Tüm bu tanımlardan hareketle şu söylenebilir. Ne şekilde ifade edilirse edilsin söz dağarcığı, kelime serveti ya da kelime hazinesi kişinin doğuştan itibaren

kazanmaya başladığı ve hayatının sonuna kadar sosyal çevresi ile doğru orantılı olarak kazanmaya devam ettiği söz ya da kelimeler olarak ifade edilebilir.

Sahip olunan kelime hazinesi bize, özelde birey hakkında; genelde ise kullanıldığı toplumun tarihi ve kültürü hakkında bilgi verir.

Kelime hazinesinin tarihe ve kültüre olan katkılarının yanı sıra kişilere de önemli katkıları vardır. Kişilerin kelime hazinesine bakarak o kişi hakkında çok geniş değerlendirmeler yapmak mümkündür. Kullandığımız kelimeler, dünya görüşümüzü, hayat felsefemizi, bilgimizi ortaya çıkarır. "Kelime hazinesinin genişliğinin insanın okuduğunu ve dinlediğini anlamasındaki avantajlarının yanında akademik ve iş hayatındaki başarısında da büyük bir katkıya sahip olduğu yadsınamaz. İnsanın düşünmesi ve düşüncelerini ifade etmesinin dille dolayısıyla da kelimelerle olduğu göz önünde bulundurulduğunda kişinin kelime hazinesinin zenginleştirilmesi aynı zamanda onun düşünce dünyasının da zenginleştirilmesidir" (Kurudayıoğlu, 2005:15)

"Alman düşünürü Heidegger de "*sözcükler varlıkların evidir*" der. Kişilerin düşünme yeteneklerini kullanabildikleri sözcük sayısı belirlemektedir. Dil bakımından yeterince gelişmiş ve ana dilinin anlatım düzenini gereği gibi kavramış olan kişiler hem doğru hem de açık düşünür" (Güleryüz,1998:19).

Güleryüz'e (1998) göre kişilerin çok sözcük bilmesi, okuduğunu, dinlediğini anlamalarına katkı sağlayacağı gibi duygu ve düşüncelerini söz ya da yazıyla anlatmalarına da önemli derecede katkı sağlayacaktır. Bunun yanında kelime hazinesinin genişliği yeni kelimelerin öğrenilmesinde de önemli bir yere sahiptir.

Amerika'da Amerikan liselerinden birinde iki sınıf üzerinde bir çalışma yapılıyor. Bu iki sınıfa devam eden öğrencilerin yaşları ve sosyal çevreleri birbirinin aynı. Sınıflardan biri o okulda öğretilen normal dersleri alıyor, öteki sınıf, ek olarak kelime öğretimi yapan özel bir kurs görüyor. Çalışma sonucunda ikinci

sınıfın yalnız İngilizce derslerinde değil, matematik ve fen dersleri dahil bütün derslerde, öteki sınıf öğrencilerinden daha yüksek not aldığı görülüyor" (Aktaran: Koçak,1999). Bu durum bize kelime servetinin eğitim sistemindeki yerinin ne kadar önemli olduğunu ispat etmektedir.

Yukarıda vurgulanan noktalardan hareketle kelime hazinesinin ve geniş bir kelime hazinesine sahip olmanın yararları şu şekilde sıralanabilir:

1. Kelime hazinesinin genişliği kişinin okuduğunu ve dinlediğini daha iyi anlamasını sağlar.

2. Geniş bir kelime hazinesi kişinin daha doğru ve daha güzel yazmasını sağlar.

3. Sahip olunan kelime hazinesi kullanıldığı toplumun tarihini aydınlatır.

4. Kişinin sahip olduğu kelime hazinesi o kişinin bilgisini ve dünya görüşünü yansıtır.

5. Kişinin sahip olduğu kelime hazinesi onun çevresiyle daha etkili iletişim kurmasını sağlar.

6. Kelime hazinesinin genişliği kişinin kendini daha iyi ifade etmesini ve kendine güven duymasını sağlar.

Türkiye'de okullarda Türkçe derslerinde metinler işlenirken anlamı bilinmeyen kelimelerin anlamları genellikle sözlüğe bakılıp bulunmakta ve daha sonra bu kelimeler bir cümle içinde kullanılıp bu yolla kelime öğretimi yapılmaktadır. Ancak 2005 yılında tüm Türkiye'de uygulanmaya başlanan yeni Türkçe programında yer alan genel amaçlardan biri de "metinler arası düşünme becerilerini geliştirerek söz varlığını geliştirmek"tir (İlköğretim Türkçe Dersi

Öğretim Programı ve Kılavuzu, 2005:16). Bu nedenle öğretmenler sınıf içinde mutlaka öğrencilerin kelime hazinelerini geliştirecek yöntemler kullanmalıdır. Çünkü Akyol'a (1998) göre kelime öğretimi ve kelime hazinesini geliştirme olayı yalnızca sözlüğe bakıp kelimelerin anlamlarını alıp, cümleler yazma olayı değil kelimelerin fikirlerle ilişkilendirildiği karmaşık bir süreçtir.

Misulis (1999) bir makalesinde şöyle bir senaryodan bahseder:

Bugün pazartesi sabahı. Öğretmen öğrencilere bir kelime listesi dağıtıyor. Öğretmen öğrencilerle birlikte kelimeleri gözden geçiriyor. Öğrenciler her kelimenin anlamını sözlükten bulacak ve özgün bir cümlenin içinde kullanacaklar. Cuma sabahı gelir, test zamanıdır. Öğretmen her kelimeyi telâffuz eder. Öğrenci kelimeyi ve anlamını yazar, cümlede kullanır.

Yukarıdaki senaryonun yararlı unsurlarını kimse gözardı edemez. Öğrencilere bir kelime listesi vermek yersiz değildir. Yine sözlük kullanmalarını istemek kuşkusuz sözlük kullanma yeteneklerini artıracaktır. Sözcüklerin anlamlarını deftere yazmak el yazısı becerilerini güçlendirecektir. Bu ayrıca telâffuz kabiliyetini artıracaktır. Kelimeyi cümlede kullanmakla kavrayışlarını gösterecek, pekiştireceklerdir. Bunların hepsi bir öğretmenin öğrenciden beklediği yeterliliklerdir. Öte yandan bu senaryoda dikkatle yaklaşılması gereken yanlar bulunmaktadır. Kelimelerin gerçek anlamda, kalıcı olarak öğrenilebilmesi için üzerlerinden anlamlı bir şekilde pek çok kez geçilmelidir. Oysa Pazartesi ile Cuma arasında geçen zamanda kelimelerin takviye edilmesi için bir hazırlık ya da plân bulunmamaktadır. Bu senaryoda öğrenci kelimeleri ezberlemeye teşvik edilmektedir, gerçek anlamda kavramaya dönük bir çalışma sunulmamaktadır. Öğrenciler Cuma günkü test için kelimeleri ezberlemekte, ancak o kelimeyi doğru yer ve zamanda kullanacak yetiyi kazanamamaktadırlar. Çünkü burada öğrenciler gerçek anlamda kelimeleri ve anlamlarını öğrenememişlerdir.

“ Back ve McKeown’a (1986) göre kelime öğrenme süreci kompleks bir alan olarak, kavramlar arasında ilişkiler kurmaya, kavramların organize edilmesine ve kelimeler hakkındaki bilgilerimizin geliştirilip düzenlenmesine dayanmaktadır” (Aktaran: Akyol,1998). “Çünkü anlama ve anlatma becerilerinin temelini oluşturan kelime hazinesinin fiziksel ve zihinsel olarak gelişmesi ve zenginleşmesi büyük ölçüde dolaylı veya doğrudan kelime eğitimi ve öğretimine bağlıdır” (Kurudayıoğlu, 2005:29).

“Kelime öğrenimi hayat boyu süren bir etkinliktir. Kişiler hayatları boyunca yeni kelimeler ve kavramlar edinirler. Fakat okulun kelime hazinesinin zenginleştirilmesindeki katkısı hayatîdir. Okullar, çocukların kelime hazinelerini genişletme ve zenginleştirmede özellikle de onların yazılı dil kullanımlarını geliştirmede büyük rol oynar” (Kurudayıoğlu, 2005:40) “Çocukların sözcük dağarcığının önemli ölçüde ve hızla zenginleştiği dönem ilkokul dönemidir” (Kavcar, 1997:6). Madem ki bu dönem bu kadar önemlidir, o zaman öğrencilerin düşünme becerilerini geliştiren, kendilerini ifade etmelerini sağlayan kelimeler , bu dönemde öğrencilere mutlaka kazandırılmaya çalışılmalıdır. Bu nedenle özellikle ilköğretim çağındaki çocukların kelime hazinelerini zenginleştirmek için artık sözlük kullanma gibi yöntemlerin yanında ek yöntemler de kullanılmalıdır. Ancak öğretmenlerin bu konuda yararlanacakları mevcut bir kaynak bulunmamakla birlikte var olan kaynaklar öğretmenlere bazı öneriler sunmaktadır.

Güleryüz (1998) sözcük dağarcığının geliştirilmesi için derslerde yapılabilecek bazı çalışmalar önermektedir:

1. Öğrencilere derslere uygun olarak hazırlanmış bulmacalar çözdürmek, değişik derslere göre bulmaca hazırlamak,
2. Türkçe köklere yapım veya çekim ekleri getirerek yeni sözcükler üreterek bu sözcükleri konuşma ve yazma etkinliklerinde kullanmak,
3. Öğretilen yeni sözcükleri değişik biçimlerde metin ya da cümle içinde ve hatta oyun etkinlikleri yoluyla kullanarak anısal belleği güçlendirmek,

4. Sözcüklerin anlamlarını, geçtiği metin içindeki yüklediği anlam yönünden ele almak, sözcük tam olarak anlaşılmadığında sözlük, ansiklopedi, dizin gibi başka kaynak ve yapıtlardan yararlanmak,
5. Sözcüklerin söylenişinde ses öğelerinin kullanımını örnekler göstererek öğretmek,
6. Sözcük dağarcığı çalışmalarıyla birlikte deyim, atasözü, özdeyiş üzerinde durmak gerekir.

Kavcar (1997) da çocukların sözcük dağarcığını gereği gibi zenginleştirmek için Türkçe derslerinde özellikle metin incelemesi, dilbilgisi ve yazma çalışmaları sırasında gerçek ve mecazi anlamlı sözcükler, eş anlamlı ve karşıt anlamlı sözcükler, sesteş sözcükler ile deyim ve terimlerin kullanılışı üzerinde titizlikle durulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Akyol'a (2001) göre ise kelime hazinesini zenginleştirmek için öğretim ve hatırlama sırasında görsel, sözel, duygusal ve kinestetik olarak hafızayı uyarıcı ve geliştirici yollara başvurulmalıdır. Bunun için şu yöntemler kullanılabilir:

1. İlişkilendirici yöntem
2. Parmak yöntemi
3. Gruplama yöntemi
4. Doğrudan kelime öğretimi
5. Kavram geliştirme yöntemi
6. Cümle ve metin ortamındaki ipuçlarını kullanma
7. Kelime haritası yöntemi
8. Anlam analiz tablosu
9. Kelime gruplandırma yöntemi
10. Sözlük kullanma

Bu bağlamda bu araştırmada sadece kavram geliştirme yöntemi üzerinde durulacak ve bu yöntemin kelime hazinesine etkisi incelenecektir.

1.3.Kavram Nedir?

Bu araştırmanın konusunu kavram geliştirme yönteminin ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini geliştirmeye etkisi oluşturmaktadır. Yukarıdaki bölümlerde kelime hazinesinin ne olduğu üzerinde durulmuştur. Kelime hazinesinin geliştirilmesi için uygulanan kavram geliştirme yönteminin ne olduğu konusuna geçilmeden , öncelikle "kavram" üzerinde durulmalıdır. Yapılan kavram tanımlarına bakılacak olursa;

"Kavram, nesnelerin ya da olayların ortak özelliklerini kaplayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım; tek bir nesnenin ya da nesneler sınıfının özünü belirleyen, birbirleriyle bağlantılı niteliklerin ya da özel belirtilerin (özelliklerin) bir sözcükte düşünülmüş olan birleşimidir" (Akarsu , 1994:114).

"*Kavram*, bir nesnenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, nosyon"dur. (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 1998: 1243).

Paykoç'a (1991) göre *kavram*, temel özellikleri paylaşan nesneleri, olayları ve süreçleri gruplamak için kullanılan bir terimdir. Dolayısıyla kavramlar kategorize edilmiş olan soyut düşüncelerdir.

Kaptan' a (1998) göre ise kavram eşyaları, olayları , insanları ve düşünceleri benzerliklerine göre grupladığımızda bu gruplara verilen addır.

Yukarıdaki tanımlardan hareketle diyebiliriz ki; kavramlar belirli özelliklere sahip olan nesne ya da düşünceleri ifade etmek için kullandığımız ifadelerdir.

1.4.Kavramlar Ne İşe Yarar?

İnsan düşüncesinin temel taşları olan kavramlar, insanların bilgiyi öğrenmelerinde büyük rol oynar. Öğrenciler bir kavramı öğrendiklerinde bu kavramı birçok durumda kullanabilir ve başka durumlara uyarlayabilirler. Ancak kavram örneklerini içeren bu durumlarla daha önce karşılaşılmamış olmalıdır. Kavramlar uyarıcılar arasında bağlantı kurulmasını sağlar ve hafızada bilginin daha kolay depolanmasına yardımcı olur. Ayrıca soyut özelliklerin daha somut hâle getirilmesine yardım eder.

Kavramlar tanımlayıcı niteliktedir ve belli konularda birçok bilgiyi düzenleyen ve birleştiren duygu, düşünce, hareket bütünlüğü içinde edindikleri tecrübeleri ile var olurlar. İnsanların ürettiği kavramlar, dünyayı anlamaya ve onunla bütünleşmeye yarayan, sonuçta insanlar arası iletişim sağlayan, ilkeler geliştirmeye temel olan yapılardır.

Kavramlar düşünce sürecimizin çok önemli bir parçasıdır ve onlar karşılaştığımız birçok olay ve fikirden anlam çıkarmamıza yardımcı olur. Çevremizi oluşturan etmenleri kolaylıkla anlayabilmemizi sağlar.

Kavramların en önemli rollerinden biri karmaşık dünyamızı anlayarak yönetmeye ve yorumlamaya yardım etmesidir. Kavramlar kendi dünyamızı yorumlamamız ve dışa vurmamız için uygun ve akılcı yollar geliştirmeye olanak verir.

Kavramlar dille ilgilidir. Bir kültürü oluşturan insanların düşünce ve duygu zenginliği yani kısaca o insanların yaşam biçimleri, kavram oluşturma ve geliştirme sürecini etkiler. İnsanların yaşamları, geliştirdikleri kavramlarla sınırlıdır. Kavramlar hangi yolla kazanılırsa kazanılsın, bunlara yalnız kişinin kendi yaşamı anlam kazandırır.

Kavramlarla kelimeler birbirleriyle ilişkili olan öğelerdir. Bu nedenle kavram ve kelimeleri birbirinden bağımsız olarak düşünmek son derece hatalı olacaktır. Çünkü kavramlar dilimizdeki bir şey hakkında hüküm taşıyan kelimelerdir.

Ülgen (1996) de kelime- kavram ilişkisi üzerinde durmuştur. Ülgen'e göre her kavram bir sözcükle ifade edilir ve kavram öğrenme; uyaranları belli kategorilere ayırarak, zihinde bilgiler oluşturmadır. Davranışçı yaklaşım açısından bakıldığında, bir kavramı öğrenen öğrenci, söz konusu kavramla ilgili edindiklerini dille bütünleştirerek ifade eder; kavramı tanımlayabilir. Dolayısıyla kavram kelimelerle ifade edilir. "Shavelson ve Ruiz (1996) de kavramları nesnelerin, insanların, duyguların ya da fikirlerin ortak özelliklerini tanımlayan ve çoğunlukla kelimelerle ifade edilen fikirler olarak tanımlamışlardır" (Aktaran: Candan, 1998).

Kelime ve kavram bir madalyonun iki yüzü gibidir. Madalyonun bir yüzündeki kavram nesne, olay ya da düşüncenin insan zihninde oluşturduğu yapıdır. Diğer yüzündeki kelime ise bu yapının sözle ifade edilmiş şeklidir. Dolayısıyla madalyonu tam görmek gerekir. Bu araştırmada da sık sık kelime ve kavram sözcükleri kullanılmıştır. Ancak araştırmada şuna dikkat edilmelidir. Burada kullanılan kavram sözcüğüyle kastedilmeye çalışılan şey kelimelerdir. Çünkü "kelimeler tek boyutlu değildir ve belli bir kavramı temsil etmektedir" (Kurudayıoğlu, 2005:36). Buradan hareketle araştırmada kullanılan "kavram geliştirme yöntemi" nin amacı öğrenciye kelime öğretmek ve bu yolla onun kelime hazinesini geliştirmeye çalışmaktır.

1.5.Kavram Öğretimi

1.5.1.Kavram Öğretim Yöntemleri

Kişinin anlama ve anlatma yeteneğini önemli ölçüde etkileyen kelime hazinesini geliştirmek son derece önemlidir. Bunu sağlamak için bazı yöntemler kullanmak gerekir. Ancak "kelime öğretimi ya doğrudan ya da dolaylıdır. Doğrudan öğretim, bir ders etkinliği içerisinde, önceden belirlenmiş kelimelerin öğretimi için zaman ayrılması ve kelime öğretimi etkinliklerinin yapılmasıdır. Dolaylı öğretim ise, işlenen metindeki yeni kelimelerin raslantısal olarak öğretimidir. Bu iki metodun değişik şekillerdeki versiyonları etkin kelime öğretimi için geliştirilmektedir. Bu metotlarda öğretmen belirleyici roldedir" (Kurudayıoğlu, 2005:41).

"Düşünme, duyma, anlama ve anlatma gücümüzle söz dağarcığımız arasında sıkı bir ilişki vardır. Söz dağarcığımız sınırlıysa anlamakta ve anlatmakta sıkıntı çekeriz. Çünkü sözcükler anlamanın ve anlatmanın temel yapı taşlarıdır" (Özdemir, 2003: 3). Bu nedenle kişinin bildiği kelimeler anlama ve anlatım gücünü etkiler. Öğrencilere kavram öğretmek için birçok strateji kullanılabilir. Bu bölümde kelime öğretimi yapmak ve kelime hazinesi geliştirmek için kullanılabilecek öneriler ve yöntemler sunulmuştur.

Kavram öğretimi ve öğrenimine dair araştırmaların gösterdiğine göre özel öğretim stratejileri öğrencilere kavramları daha etkili öğrenmelerinde yardımcı olabilir.

"Kavram öğretiminin ilkelerini uygulama ile geniş bir araştırma yapan Martorella'nın (1972) konuyla ilgili önerileri şu şekilde özetlenebilir:

1. Öğretmenler kavramın açık bir tanımını vermekle işe başlamalıdır.
2. Kavram öğretimi birkaç noktada, kavramın tanımı ve kavramın temel niteliklerine ait bir açıklamayı içermelidir.
3. Bazı kavramların öğretimi hem yorumlayıcı hem de sorgulayıcı sunular gerektirir.
4. En iyi örneklerin kullanılması kavram öğretimini geliştirir.

5. Öğrenciler kavramın temel niteliklerini bilmeden , öğretim faaliyetinden önce veya öğretim esnasında bu kavramları düşünmelidirler.
6. Olumlu ve olumsuz örnekleri tanımayla edinilen tecrübeler, bir kavram dersinde yanıtların doğruluk ve yanlışlığına dair bir dönütle birleştirilmelidir.
7. Grafikler, kartlar, diyagramlar ve şeritler gibi görsel malzemelerin kullanımı, kavramların öğretiminde, kavramları daha somut kılmada, kavramlar arasındaki ilişkileri ve kavramların temel niteliklerini göstermede yardımcı olabilir"(Aktaran: Candan, 1998:14).

Yukarıda belirtilen önerilerden hareketle Martorella'nın (1972) kavram öğretiminde şöyle bir basamaklandırma yaptığını söyleyebiliriz.

1. Tanımlama
2. Açıklama
3. Sunu
4. Örnek Kullanımı
5. Öğrencinin kavramı düşünmesi
6. Örneklere ilişkin dönütler
7. Görsel uyarıcıların sunulması.

"Tennyson'a (1983) göre öğretmen kavram öğretiminde aşağıdaki işlemleri yapmalıdır.

1. İlk iş olarak kavramların analizi yapılmalı
2. Kavramın tanımı hazırlanmalı
3. En iyi örnek seçilmeli
4. Örnekler akıcı biçimde sıralanmalıdır" (Aktaran: Ülgen, 1996: 70-71).

Klausmeier'e göre ise kavram öğretimi yedi aşamada gerçekleşebilir. (Aktaran: Bourdillon, 1986; Ülgen, 1996).

1. Öğrenciye kavramın bütünlük içindeki yeri gösterilmelidir.

2. Kavram kendi içinde tanımlanmalıdır.
3. Kritik özelliklerle değişebilen özellikler belirlenmelidir.
4. Olumlu örneklerle olumsuz örnekler karşılaştırılmalıdır.
5. Kavramın gruplanmasında kullanılacak ölçüt niteliğindeki ilkeler belirlenmelidir.
6. Kavramı kullanarak problem çözme denemeleri yapılmalıdır.
7. Kavramın kapsamına giren özelliklerin bir listesi yapılmalıdır.

Martorella, Tennyson ve Klausmer'in kelime öğretimi için sundukları önerilerde ortak olan bazı noktalar vardır. Bunlar "tanımlama ve örneklerin sunulması" dır. Bu noktadan hareketle şunu söylemek mümkündür. Kelime öğretiminin ilk aşamalarında kelimeye ait çok iyi bir tanımlama yapılmalı ve en iyi örnekler seçilip kullanılarak öğrencilerin tanımı daha iyi kavramaları sağlanmalıdır. Araştırmada kullanılan "*kavram geliştirme yöntemi*" nde de ilk basamak tanımın yapılmasıdır.

"Ausubel (1963), kavram öğrenmeye tümdengelim yöntemiyle başlamayı önermektedir. Ausubel, kavramın ilk önce öğretmen tarafından tanımlanması, sonra öğrencilerin çeşitli örneklere uygulaması ve kavramı belli ölçütlere göre analiz etmesi gerektiği görüşündedir" (Ülgen, 1996:73).

"Bruner ise, öğrencinin öğretmenin sunduğu çeşitli örneklerden, sezgi yoluyla genellemeler yaparak ve kurallar geliştirerek kavram öğrenmesinin daha etkili olabileceğine işaret etmektedir" (Bourdillon, 1996:112). Dolayısıyla Bruner öğrencinin aktif hale gelerek buluş yoluyla kavramı kendisinin öğrenmesi gerektiğini savunur.

Çocuklara kavram öğretirken bazı aşamalara dikkat etmek ve bunları göz önünde bulundurarak kavram öğretimi yapmak gerekir. Egelioğlu'na (1995) göre kavram öğretme süreci şöyle tanımlanabilir:

1. Konunun belirtilmesi ve hedefin saptanması
2. Daha önce öğretilmiş kavramları anımsama ve yeni kavramla ilişki kurma
3. Gerekli uyarıcıları verme ve öğrenciye yol göstererek davranışın gerçekleşmesi
4. Dönüt sağlama ve öğrenilenleri değerlendirme
5. Öğrenilenlerin kalıcılığını ve geçişini sağlama.

"Kavram öğretiminde Martorella (1972) tarafından çeşitli modeller önerilmiştir. Bunlar;

De Cecco Modeli

1. Öğrenciden kavramı öğrendikten sonra göstermesi gereken performansın tanımlanması
2. Karmaşık kavramlarda öğrenilecek özellik sayısının azaltılması ve baskın özelliklerin vurgulanması
3. Öğrenciye net sözel çağrışımların verilmesi
4. Kavramlarla ilgili olumlu, olumsuz örnekler verilmesi
5. Kavramlarla ilgili örneklerin birbiri ardına ya da aynı zamanda verilmesi
6. Öğrencilerin kavram öğreniminin onaylanması
7. Öğrenciden kavramı tanımlamasının istenmesi
8. Kavramla ilgili yeni ve olumlu örneğin sunulması ve öğrencilerin bunu teşhis etmelerinin istenmesi
9. Öğrencilere tepkide bulunacakları durumların verilmesi ve bu durumların pekiştirilmesi.

Taba'nın Modeli

1. Öğretmen, öğrencilerden kavramın adını kendisinden sonra tekrarlamalarını ister.

2. Kavram örneği, öğrencilerin; gözlemleri, tanımı dinlemeleri ya da onunla ilgili okumalarıyla temin edilir.
3. Ek öneriler verilir.
4. İkinci ve üçüncü önerilerdeki gibi kavrama uygun olmayan örnekler verilir.
5. Öğrenciden kavramla ilgili bir örneği doğru olarak teşhis etmesi veya ayırt etmesi istenir.
6. Öğrenciden kavramın tanımını yapması istenir.

Gagne' in Modeli

1. Öğrencinin, uyarıcı-tepki bağlantısını kazanması için kavramın adının tekrarlanmasının sağlanması
2. Öğrenciden kavramla ilgili değişik örnekleri tanımalarının ve isimlerini belirtmelerinin istenmesi
3. Kavramla ilgili ve kavrama uygun olmayan çeşitli örneklerin sunulması
4. Kavramla ilgili örneklerin birlikte sunulması ve öğrencilerden kavramın ismini belirlemelerinin istenmesi
5. Öğrenciye, kavramla ilgili yeni bir örneği içeren bir durumun sunulması ve öğrenciden kavramın teşhis etmesinin istenmesi" (Aktaran: Candan, 1998).

"Stanley ise (1985) Kavram Gösterim Metodu üzerinde durmuştur.

Kavram- Gösterim Metodu

1. Kavramın olumlu ve olumsuz örneklerini, belli başlı niteliklerini tanıtmak
2. Kavramı tanımlamak ve adlandırmak ve kavramın belli başlı niteliklerine dikkat çekmek. Tercihen bu kavram diğer bilinen kavramlarla karşılaştırılabilir.
3. Bir dizi öğretimsel bilgi doğrultusunda kavramın olumlu ve olumsuz örneklerini temin etmek. Özellikle olumlu örnekler, olumsuz örneklerden daha çok kullanılmalıdır ve örnekler basit ve kolay anlaşılır olmalıdır.

4. Kavram örnekleri yaratmada ve seçmede öğrencilere pratik kazandırılmalıdır.
5. Yukarıdaki dört işlemi periyodik olarak tekrarlayarak kavramı pekiştirmek" (Aktaran: Candan,1998).

Blachowicz ve Fisher (2004) ise öğrencilerin kelime bilgisini artırmak için kullanılabilecek dört aşamalı bir model sunmaktadır. Kelimenin fark edilmesini, hatırlanmasını sağlamak ve kelime oyunlarını sevdirmek, çeşitli aktiviteler düzenleyerek materyalleri kullanmak öğrencilerin kelimeleri öğrenmesinde pozitif bir etki yaratabilir. Kelime oyunları öğrencilerin kelimeleri nasıl kullanacağına dair teoriler geliştirmelerini sağlar. Burada önerilen modelin adı "STAR Modeli" dir.

S (Seçme): Öğretilecek kelimeleri belirlemek için bir parçanın içinden bir hikâye ya da paragraf alınır ve içerisinden öğrencilerin anlatıp özetleyebilecekleri dört veya altı kelime seçilir.

T (Öğretme): Öğretmenler öğrencilerine kelime öğretirken kelimenin neyi ifade ettiğini, neleri içerdiğini açıkça anlatmalıdır.

A (Etkinlik): Okunulan paragraftan seçilen kelimeler sınıfta tartışılır. Kelimenin gösteri, pandomim gibi bir sanatla sunulması beklenebilir ya da öğrencilerin birbirlerine neden, nasıl şeklinde karşılıklı olarak soru sormaları sağlanabilir.

R (Tekrar): Son adım ise kelimenin tekrarını çeşitli uygulamalar yaparak sağlamaktır. Bu oyun şeklinde, yazı yazarak, kelime kitapçıkları kullanılarak yapılabilir. Ayrıca kelime bilgisi ile ilgili olarak kelime öğrenmede kelimenin kullanıldığı yerde kazandığı anlam üzerinde durulmaktadır.

> "Kelime hazinesinin genişliğinin insanların akademik ve sosyal başarısına olan etkisi kuşkusuzdur. Hedef kitlenin alıcı veya üretici kelime hazinesinin nasıl geliştirilip zenginleştirileceği çok önemlidir. Yapılan çalışmalar bu konuda yol gösterici olmaktadır. ABD Ulusal Okuma Paneli

> (National Reading Panel) Kelime Hazinesi Komisyonu'nun hazırlamış olduğu raporda bu konu detaylı olarak incelenmektedir. Söz konusu raporda, kelime hazinesinin gelişimindeki olumlu etkisi deneysel çalışmalarla kanıtlanmış kelime öğretim yöntemleri sınıflandırılmış ve genel olarak bu yöntemlerin tanımlamaları yapılmıştır. Doğrudan ve dolaylı kelime öğretimi temeline dayalı bu yöntemlerin isimleri aşağıda verilmiştir:
>
> 1. Anahtar Kelime Metodu
> 2. Semantik (Anlamsal) Harita
> 3. Metin Analizi
> 4. İşaret Dili
> 5. Yoğun Okuma
> 6. Kelime Anlamlarını Tahmin
> 7. Zengin İçerik
> 8. Ek-Kök Analizi
> 9. Sözlük Modeli
> 10. İpucu modeli
> 11. Bilgisayar ve Çoklu Ortam
> 12. Metnin Gözden Geçirilmesi
> 13. Etkileşimli Model
> 14. Kavram Metodu
> 15. Ön Öğretim
> 16. Birleştirme Metodu
> 17. Hafıza Geliştirici Teknikler" (Aktaran: Kurudayıoğlu, 2005).

"Beck, Perfetti ve McKeown (1982) tarafından dizayn edilen, iki kelimenin eşleştirilerek soru sorma biçiminde sunulduğu çalışmada ise bir soru içerisinde iki sözcük kullanılır. Öğrenci bu iki sözcük arasında ilişki olup olmadığını muhakeme eder. Bu muhakeme yeni sözcüklerin öğrenilmesinde zorunlu bir süreçtir.

Bir diğer çalışma formatı da bilişsel dışlama süreci (cognitive process of exlusion) çalışmasıdır. Burada öğrenciye bir grup sözcük verilir ve öğrenciden o grupla ilişkili olmayan sözcüğü bulması beklenir. Bu yöntemle kötü okuyucuların sözcük bilgisi kümülatif bir şekilde her seferinde 3-4 kelime üzerinden geliştirilmiş olur".

Schwartz ve Rafael'e (1995) göre öğrencilerin sözcük bilgilerini (kelime hazinelerini) geliştirmek için sözcük haritalarını ve kavram kartlarını nasıl oluşturacaklarını öğretmek gerekir. Öğrencilerin sözcük öğrenme algılayışlarını ve görüşlerini etkilemek ve değiştirmek üzere geliştirdikleri bir diğer yol da *sözcük haritalarıdır*. Haritayı oluşturmak için önce öğrenci sözcüğü bir kâğıdın tam ortasına yazar ve kutu içine alır. Kağıdın üst kısmındaki bir başka kutunun içine sözcüğün ne olduğu yazılır. Burada kastedilen şey sözcüğün nasıl bir sınıflandırma ya da kategori içinde olduğudur. Örneğin, kozalaklı ağaç sözcüğü, belli türdeki ağaçları simgeler. Daha sonra kağıdın sağına çizilecek bir başka kutuya neye benzer?, özellikleri nelerdir? sorularının cevabı yazılır. Kozalaklı ağaç için kozalaklı, her zaman yeşil gibi tanımlamalar yapılabilir. Son olarak da kağıdın alt kısmına çizilecek üçüncü kutuya sözcükle ilgili örnekler yazılır. Çam ağacı ve fıstık çamı gibi. Sözcük haritası çalışması örnekteki gibi belli bir içeriğe sahip sözcüklerde etkili bir çalışmadır.

Misulis de (1999) bir makalesinde kelime bilgisini geliştirmeye dönük olarak bazı öneriler sunmaktadır.

1. Öğrenilecek kelimeleri şu üç kritere göre belirleyin: İçerik, öğrenciler, süre. Kelimeleri içerik, ilgili bilgi ve kavramlara uygun olarak seçin, öğrencilerin kavraması gereken içeriği gözden geçirin. Ardından o içeriğin anlaşılması için önemli gördüğünüz kelimeleri belirleyin. Bu araştırmada uygulama için seçilen dört okuma parçası vardır. Bu okuma parçalarının içeriklerinin tam olarak anlaşılması için okuma parçalarının içinden metnin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak anahtar kelimeler seçilmiştir.

İkinci kriter öğrencilerdir. Öğrencilerin neyi bildiği ve neye ihtiyaçlarının olduğu iyi tespit edilmelidir. Böylelikle ilgili kelime seçimi öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda ve içerikle bağlantılı olarak seçilecektir. Daha çok öğrencilerin bilmedikleri yeni kelimelerin seçilmesi gerekir. Bununla birlikte öğrencilerin biliyor olabileceği, ancak içeriğin anlaşılması için önemli olan bazı kelimelerinde tekrar

için listeye eklenmesi mümkündür. Bu araştırmada da öğrencilerin fazla kullanmadıkları kelimeler ya da kelime grupları seçilmiş olup bunların farklı anlamları üzerinde durulmuştur. Böylece öğrencilerin kelimeyi çok yönlü öğrenmeleri amaçlanmıştır.

Üçüncü kriter olan süre listede kaç kelimenin olması gerektiğinin belirleyicisidir. Bu süreye ve kelime listesinin uzunluğuna öğretmen profosyonel yetilerini kullanarak karar verecektir. Öğretmen burada makul uzunlukta bir liste oluşturmalı, gerçekçi olmayan yoğunlukları yüklemekten kaçınmalıdır. Bu kararı, öğrencileri, zamanı ve içeriği bir arada düşünerek verecektir.

2. Kelime gelişimine yönelik sınıf çalışmaları yaparken, öğrencilerin mevcut bilgilerini ortaya dökmesini sağlayın. İçeriğin öğrencilerin mevcut kelime ve bilgileriyle ilişkilendirilmesi öğrenme üzerinde de çok etkili olacaktır. Böylesi bir derste öğrencilerin bildikleri ile yeni öğrenecekleri kelimeler arasında bir ilişki kurup bu ilişki üzerinden davranmak çok önemlidir. Bu strateji anlamayı ve kavramayı geliştirecektir. Öğrenciler öğrenme sürecini daha anlamlı bulacaktır.

3. Öğretme stratejileri, tekrar, kelime çalışmaları, içeriğin öğretilmesi önemlidir. Ancak bununla birlikte , öğrencilere bağımsız ve yalnız başına kelime öğrenme ve kavrama yeteneğini aşılamakta önemlidir. Öğrenci kelime gelişimini kendi başına yapabilecek yeteneğe kavuşmalıdır. Bu yeteneğin kapsamında kavramsal ilişkileri tespit edebilme, yapısal analiz yapabilme ve sözlük kullanma becerileri yer alır.

4. Öğrencilerin kelimeler arasında ilişkiler ve gruplar kurabilmesini sağlayın. Bu çeşitli sorularla , sınıflandırmalarla ve grafiklerle olabilir. Böylesi bir çalışma öğrenciye kelimeler arası ilişkileri görebilme yeteneği kazandıracaktır.

Yine grafikler, anlamsal haritalar, kelime ağları, kelimeler arasındaki ilişkilerin gösterilmesi ve öğrenciler tarafından anlaşılmasını ve sonradan hatırlanmasını kolaylaştıracaktır.

5. Kelime çalışmalarına yönelik aktiviteleri ders anlatımı içinde geliştirin. Kelimelerin kalıcı bir şekilde öğrenilebilmesi için kelimeler defalarca anlamlı söz dizimleri içinde kullanılmalı, takviye edilmelidir.

Öğrencilerin kelime bilgilerini kullanabilecekleri ve kelimeleri söz dizimleri içerisinde görebilecekleri alıştırmalar daha faydalı olacaktır. Örneğin eşleştirme, çoktan seçme, bulmaca, yazma çalışmaları, gruplama çalışmaları, oyunlar, slaytlar, kelime bilgisi kullanımı sağlayacak, öğrenciyi öğrenmeye zorlayacaktır.

Yazma çalışmaları öğrencilerin kelime anlama ve kullanma becerilerini geliştirebilecekleri diğer bir önemli yoldur. Öğrencilerden çeşitli konularda yazı yazmaları ve kelime bilgilerini bu yazılarda kullanmaları istenir.

6. Kelime geliştirmeye yönelik çalışmaları dersin başında başlatın ve ders boyunca sürdürün. Her bir yeni derste geçmiş kelimeler ve anlamları üzerinde kısa bir değerlendirme de yapılabilir. Öğrenciler kelimenin anlamını tahmin etmeye zorlanabilir. Öğrenciler öğrenme sürecini kelime gelişimi ile ilişkilendireceklerdir. Dersin bütününe yayılmış ve özenle seçilmiş kelime geliştirme stratejileri anlamayı ve kalıcılığı artıracaktır. Bu araştırmada da birbirini takip eden dört okuma parçasında kavram geliştirme yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilere de daha sonraki kelime öğrenme çalışmalarında bu yöntemi kendilerinin de kullanmaları tavsiye edilmiş ve böylelikle öğrencilerde bağımsız bir kelime öğrenme stratejisi geliştirilmeye çalışılmıştır.

Özetle ders konuları geniş içerikleriyle çok sayıda bilgi , fikir ve kavram barındırır. Bunların büyük kısmı öğrenciden öğrenilmesi beklenilenlerdir. İçeriğin anlaşılması çok önemlidir. İçerikle ilgili kelimelerin anlaşılmasını sağlamak , içeriğin de anlaşılması açısından hayatîdir. Kelime çalışmalarının ders anlatımına entegre edilmesi burada anahtar role sahiptir. Bu bir problem olmamalıdır. Gereken şudur: Öğretmen kelime gelişimi çalışmalarını dikkatle ve özenle derse entegre etmelidir.

Tüm bunların sonucunda öğrenciler şu yararları sağlayacaktır: Önemli kelimelerin öğreniminin gelişmesi, bağımsız öğrenme yeteneğinin gelişmesi, daha çok bilginin ve içeriğin anlaşılması.

Yukarıda da belirtildiği gibi öğrencilerin kelime hazinelerini geliştirmek için derslerde bazı yöntemler uygulanabilir, ancak bu yöntemler uygulanırken ve öğrencilere yeni kelimeler öğretilirken bazı noktaları göz önünde bulundurmak gerekir.

Kurudayıoğlu'na (2005) göre bunlar:

1. Öğretmenler, öğrencilerin kelime hazinelerini geliştirmek için çeşitli etkinlikler yapmalıdır. Kelime öğretimine özel zaman ayırarak doğrudan öğretime yer verilmelidir.

2. Yeni kelimeler öğrencilerin önceki bilgi ve deneyimleriyle bağlantılı olmalıdır. Öğrenciler yeni kelimelerle önceden öğrendikleri kelimeler arasında bağ kuramazlarsa kelimeleri tam olarak kavrayamazlar.

3. Öğrenciler öğrendiği kelimeleri belli bir bağlam içerisinde ve toplumda kullanabilmelidir. Öğrencilerden yeni kelimeleri yazılı veya sözlü anlatımlarında kullanmaları istenmeli veya öğrenciler bunun için teşvik edilmelidir.

4. Tekrar ve pratik, öğrencilerin yeni kelimelere aşina olabilecekleri ve onları nasıl doğru kullanacaklarını anlayabilecekleri önemli metotlardandır.

5. Öğretmenler, yeni kelimeleri öğrenmeye meraklı ve heyecanlı olmaları konusunda öğrencilere kendi tutum ve davranışları ile model olmalıdır.

6. Okul idaresi , öğrenci ve öğretmenlere kelime hazinesinin geliştirilmesi için uygun ortam sağlamalı, diğer derslerle olan bağlantılarını yapmalıdır. Kelime hazinesi öğretimi disiplinler arası bir proje olmalıdır.

1.5.2.Geleneksel Öğretim Yöntemi

Bu araştırmanın temel amacı; kavram geliştirme yöntemiyle yapılan kelime hazinesini geliştirme çalışmalarının, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini geliştirme erişisine etkisinin olup olmadığını ortaya koymaktır. Ayrıca bu araştırmada kavram geliştirme yönteminin ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin özetleme becerileri üzerinde bir etkisinin olup olmadığını tespit etmek de amaçlanmaktadır.

Araştırmanın deney grubunda kavram geliştirme yöntemi kullanılarak kelimeler öğretilmeye çalışılırken, kontrol grubunda kelime öğretimi *"geleneksel yöntemle"* yapılmıştır.

Araştırma süreci boyunca kavram geliştirme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemi karşılaştırılmış ve bu yöntemlerden hangisinin kelime hazinesi geliştirme erişisi üzerinde daha etkili olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Kavram geliştirme yönteminin ne olduğu ve araştırmanın uygulama aşamasında, sınıf içinde nasıl kullanıldığı ile ilgili örnek işleniş açıklanmıştır. Peki geleneksel yöntemle kastedilen nedir?

Araştırmanın kontrol grubunda sınıf öğretmenine müdahale edilmemiştir. Kontrol grubu öğretmeni deney grubunda işlenen dört okuma parçasını da dersinde işlemiştir. Bu okuma parçalarını önce birkaç öğrenciye okutmuş, ardından kelime öğretimi için *sözlük çalışması* yaptırmıştır. Kavram geliştirme yönteminin uygulandığı deney grubunda öğretilen tüm anahtar kelimeler üzerinde, kontrol grubunda da durulmuştur. Kontrol grubu öğretmeni sözlük çalışması sürecinde

öğrencilerden her kelimenin anlamını sözlükten bulmalarını ister. Ardından öğrencilerden sözcüğün okuma parçası içinde kullanılan anlamıyla ilgili cümle oluşturmalarını ister. Sözcüğün tanımını ve kurulan cümlelerden bir tanesini öğrenciler defterlerine yazarlar. Araştırmada geleneksel yöntemle kastedilen çalışma süreci budur. Bu süreçte sözcüklerin farklı anlamları üzerinde durulmamıştır. Örneğin;

Pazar: Satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer. (Gün ve piyasa anlamı üzerinde durulmamıştır)

Akım: Hava, su gibi akışkan maddelerin veya elektrik yüklerinin belli bir yönde akışı. (Düşünce akımı üzerinde durulmamıştır)

1.5.3.Kavram Geliştirme Yöntemi

"Çocuklar fonksiyonel özelliklerden anlam yönünden ayırt edici özelliklere doğru ilerlerler. Bundan dolayı kavramların tanıtımında anlamlı yaşantılarla işe başlanmalıdır. Rentel (1971) kavram geliştirme yöntemiyle öğretimde beş aşamadan söz eder:

1. Öncelikle kavram belirlenmelidir. Örneğin metin içerisinden bir anahtar kelime seçilebilir. Seçilen kavram uygun kelimelerle tanımlanmalı ve hangi anlamlara gelebileceği üzerinde durulmalıdır. Çocuğun düzeyine uygun olmayan ve çok soyut olan kavramlar seçilmemelidir.

2. Kavramı başka kavramlardan ayıran özellikler üzerinde durulmalıdır. Benzer veya farklı bir kavramla karşılaştırılabilir.

3. Kavramın kullanıldığı yerler örneklendirilmelidir. Nerelerde ve nasıl kullanılabileceği vurgulanmalıdır.

4. Kavramın önemi vurgulanarak, içeriği algılatılmalıdır.

5. Kavramın kullanımı için fırsatlar yaratılmalıdır" (Aktaran: Akyol, 2001).

	KAVRAM: SIFAT
1.Tanım	Varlıkları niteleyen ve isimlerden önce gelen kelimelerdir.
2. Sıfat ve isim karşılaştırılması	a- İsim varlığın kendisini, sıfat ise ismin özelliklerini belirtir. b- Sıfatlar isimlerden önce gelirler.
3. Kullanım alanları	Etkili bir anlatım sağlamak amacıyla bütün yazı türlerinde kullanılır. (mektuplar, dilekçeler, kompozisyon yazıları vb.)
4. Önemi	Sıfatsız anlatımlar kuru ve detaysız direkt anlatımlar-dır . Duygulara fazla hitap etmez. Etkileyici anlatımlar için sıfatların kullanımı gereklidir.
5.Kullanım fırsatları	Kompozisyon veya herhangi bir nesneyi tanımlama çalışmaları yapılabilir.

Çizelge 1.6.3.1. Kavram Geliştirme Aşamaları
(Akyol, 2005:168)

"Kavram geliştirme yönteminin bir dizi yararı vardır:

1. Çocukların karşılaştırma ve kıyaslama becerilerini geliştirir.
2. Birden çok öğrencinin etkin bir şekilde derse katılımını sağlar.
3. Grupla ve bireysel öğretime uygundur.
4. Okul dışı ortamlarda öğrenme yöntemi olarak rahatlıkla kullanılabilir.
5. Birden çok kanalın öğrenme sürecinde yer almasını sağlar.
6. Diğer kavramlar hakkında bilgi edinilmeye neden olur. Özellikle karşılaştırma ve kıyaslama bunu gerektirir." (Akyol, 2005: 168).

1.5.4.Kavram Geliştirme Yönteminin Uygulanmasına Bir Örnek

Bu araştırmanın uygulama sürecinde kavram geliştirme yöntemiyle öğretilen kelimelerden biri de "İş Sarıkta Mı?" metni içinden seçilen "*mektup"* kavramıdır. Bu kavramın Türkçe dersinde nasıl öğretildiğine ilişkin kesit aşağıda sunulmaktadır.

MEKTUP

Tanım:

Öğretmen öğrencilere aşağıdaki resmi gösterir.

Resimle ilgili şu soruları sorar:

- Resimde ne görüyorsunuz?
- Resimdeki adamın işi nedir?
- Hiç mektup aldınız mı?
- Siz hiç mektup yazdınız mı?

Öğrenci cevapları alınır. Ardından öğretmen aşağıdaki açıklamaları yapar.

Bir şey haber vermek, bir şey sormak veya istemek için, birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kağıda mektup denir.

Günlük yaşamımızda insanlarla iletişim kurmak için birçok iletişim aracından yararlanıyoruz . Telefon, internet, mektup ve telgraf bu iletişim araçları arasında sayılabilir. Özellikle telefon ve internet yakınlarımızla kısa sürede iletişim kurmamızı sağlar.

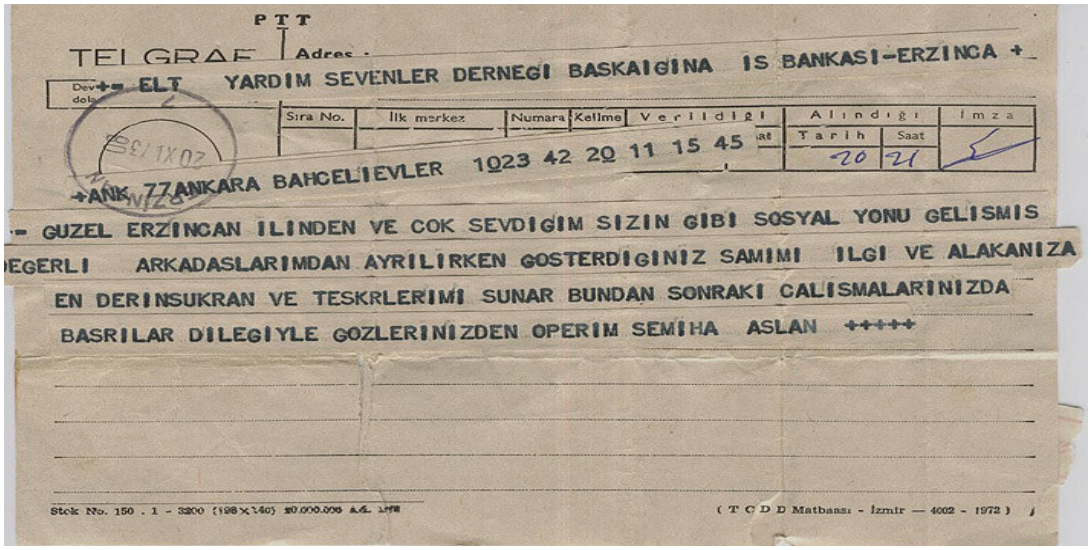
Sınıfa bir mektup örneği getirilir. Mektup zarftan çıkarılır ve okunur. Yazan kişinin ne amaçla bu mektubu yazdığı öğrencilere sorulur. Mektup yazılan kâğıdın nasıl olması gerektiği, mektup kâğıdının nasıl bir kalemle yazılacağı söylenir. Zarfın üzerinde yer alan bilgiler incelenir. Gönderenin adının nereye, alıcının adının nereye yazılacağı gösterilir. Adres bilgileri ve posta kodunun yazılması gerektiği söylenir. Zarf üzerindeki adres bilgileri eksik olursa mektubumuzun alıcıya ulaşmasının zor olacağı belirtilir. Adresle birlikte posta kodu yazılırsa mektubumuzun daha hızlı ulaşacağı söylenir.

Karşılaştırma:

Mektup ve telgraf karşılaştırılır.

MEKTUP	TELGRAF
Bir kâğıda yazılır. Kâğıt zarfın içine konulur. Zarfın üzerine doğru bilgiler yazılıp postaneye götürülür.	*Postaneye gidilir ve orada yazılır.
Telgrafa göre yavaş bir iletişim aracıdır.	*Mektuba göre daha hızlı bir iletişim aracıdır.
Şehir içi ya da şehirlerarası olmasına	*Telgrafta yazılı olan her

göre değişmeyen (sabit) bir ücreti vardır. sözcük için para alınmaktadır. Bu nedenle telgraf kısa yazılmalıdır.

PTT

TELGRAF | Adres :

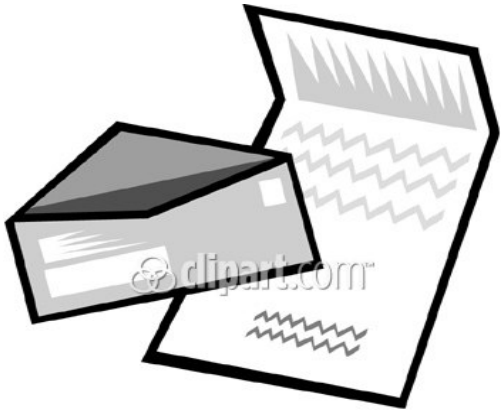
Dev+= ELT YARDIM SEVENLER DERNEGI BASKALIGINA IS BANKASI-ERZINCA +_

Sıra No.	İlk merkez	Numara	Kelime	Verildiği	Alındığı Tarih	Alındığı Saat	İmza
				1023 42 20 11 15 45	20	21	

+ANK 77ANKARA BAHCELIEVLER

+= GUZEL ERZINCAN ILINDEN VE COK SEVDIGIM SIZIN GIBI SOSYAL YONU GELISMIS EGERLI ARKADASLARIMDAN AYRILIRKEN GOSTERDIGINIZ SAMIMI ILGI VE ALAKANIZA EN DERINSUKRAN VE TESKRLERIMI SUNAR BUNDAN SONRAKI CALISMALARINIZDA BASRILAR DILEGIYLE GOZLERINIZDEN OPERIM SEMIHA ASLAN +++++

Stok No. 150 . 1 - 3200 (198 x 140) 20.000.000 ad. 1972 (T C D D Matbaası - İzmir — 4002 - 1972)

Kullanım Alanı:

Mektubu annemize, babamıza , kardeşlerimize, akrabalarımıza , arkadaşlarımıza yazabiliriz. Bazen bir işe başvurabilmek için de mektup yazılabilir. Bu tür mektuplara "iş mektupları" denir.

Önemi:

Mektup bir iletişim aracıdır, yani haberleşmeyi sağlar. Sevincimizi, mutluluğumuzu, üzüntümüzü mektupla anlatabiliriz. Ancak bir zamanların en önemli iletişim aracı olan mektup artık önemini kaybetmiştir. Telefon, özellikle cep telefonları ve internet gibi iletişim araçları mektubun önemini kaybetmesine neden olmuştur.

Kullanım Fırsatı:

Sınıfa getirilen mektup ve zarf örneği tekrar incelenir. Üzerinde yer alan bilgilere ve bu bilgilerin nerelere yazıldığına öğrencilerin dikkatleri çekilir. Ardından öğrencilerden uzakta olan bir yakınlarına mektup yazmaları istenir. Yazılan mektup ve zarflar incelenir.

1.6.Problem Cümlesi

"Kavram geliştirme yönteminin ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini geliştirme erişisine ve özetleme becerilerini geliştirmesine etkisi nedir?"

1.7.Alt Problemler

1. Kavram geliştirme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemi arasında kelimelerin anlamlarının öğrenilmesi açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Kavram geliştirme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemi arasında öğrenilen kelimelerin kullanımı açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Kavram geliştirme ve geleneksel öğretim yöntemleri arasında özetleme açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Kavram geliştirme yöntemi ile ulaşılan kelime öğretim erişisi ile geleneksel öğretim yöntemi ile ulaşılan kelime öğretim erişisi arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Kavram geliştirme yöntemi ile ulaşılan kelime öğretim erişisi cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

1.8.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; kavram geliştirme yöntemiyle yapılan kelime hazinesini geliştirme çalışmalarının, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini geliştirme erişisine etkisinin olup olmadığını ortaya koymaktır. Ayrıca bu araştırmada kavram geliştirme yönteminin ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin özetleme becerileri üzerinde bir etkisinin olup olmadığını tespit etmek de amaçlanmaktadır.

1.9.Araştırmanın Önemi

"Ülkemizde her öğrenim seviyesinde şikayet edilen konuların başında anlama ve anlatımda sıkıntı çekildiği ve yetersizliklerin olduğu gelmektedir. Öğretim kademelerinin yanında toplumun hemen her kesiminde bu zorluklarla

karşılaşıldığı, iletişim eksiklikleri yaşandığı bilinmektedir" (Tosunoğlu, 1998:155). Bu eksikliklerin temel sebebi ise, bireylerin kelime hazinelerinin sınırlı olması dolayısıyla duygu ve düşüncelerini yeterli düzeyde ifade edememeleridir. Koçak' a (1999) göre fikirlerimizi düzenleyebilmek, duygularımızı ifade edebilmek için kelime hazinesinden yararlanırız. Bu nedenle ne kadar çok kelime bilirsek o kadar sağlıklı iletişim kurabiliriz.

Çevremizle sağlıklı bir iletişim kurmada bildiğimiz kelime sayısı yani sahip olduğumuz kelime hazinesi çok önemlidir. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki kelimeler bizim belli kavramları ifade etmememize yardımcı olan etiketlerdir. Bu bağlamda kelime hazinesini geliştirme sürecinde kavramlara ve kavram öğretimine önem verilmelidir. Egelioğlu'na (1995) göre ister nesnelere, ister duygu, olay ve düşüncelere dayansın, bireyce edinilen bilgilerin, sorunların çözülmesine yaraması için, kavramlara dönüştürülmesi gerekir. Kavramlaşan bilgiler pekiştirilmiş olur. Bu nedenle bu araştırma;

1.Öğrencilerin kelime hazinesini geliştirmek için bir yöntem önermesi açısından,

2. Kelime hazinesinin geliştirilmesinde kavram geliştirme yönteminin etkili olup olmadığını tespit etmek açısından,

3. Kavram geliştirme yönteminin özetleme yapmaya etkisi açısından,

4. Araştırma sonuçlarının öğretmenlere kelime öğretiminde bir kaynak olarak yol göstereceği düşünüldüğü için önemli bulunmaktadır.

1.10.Varsayımlar

Bu araştırmada,

1. Kavram geliştirme yöntemiyle yapılacak kelime öğretimi çalışmalarının, öğretilen kelimelerin kullanımı açısından geleneksel yönteme göre farklılık göstereceği,
2. Kavram geliştirme yöntemi ile yapılacak kelime öğretimi çalışmalarının, öğretilen kelimelerin anlamlarının öğrenilmesi açısından geleneksel yönteme göre farklılık göstereceği,
3. Kavram geliştirme yöntemi ile ulaşılacak özetleme erişisinin geleneksel yönteme göre farklılık göstereceği,
4. Kavram geliştirme yöntemiyle yapılacak kelime öğretimi çalışmalarının kelime hazinesi erişisi açısından geleneksel yönteme göre farklılık göstereceği,
5. Kavram geliştirme yöntemiyle ulaşılan kelime erişisinin cinsiyete göre farklılık göstereceği varsayılmaktadır.

1.11.Kapsam ve Sınırlılık

Bu araştırma;

1. 2004-2005 öğretim yılıyla,
2. Yozgat ili, Boğazlıyan ilçesiyle,
3. Fatih İlköğretim Okulu ve Millî Egemenlik İlköğretim Okulu'nun beşinci sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.

1.12.Tanımlar

Kavram:

1."Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, nosyon" (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 1998:1243).

2. “Nesnelerin ya da olayların ortak özelliklerini kaplayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım; tek bir nesnenin ya da nesneler sınıfının özünü belirleyen, birbirleriyle bağlantılı niteliklerin ya da özel belirtilerin (özelliklerin) bir sözcükte düşünülmüş olan birleşimidir” (Akarsu , 1994:114).

Kelime Hazinesi:

1. “Söz dağarcığı, söz varlığı, kelime kadrosu” (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 1998:1265).
2. “ İnsanın yaşı, cinsiyeti, tabii ve sosyal çevresi ile doğru orantılı olarak kazandığı kelimelerin tamamına kelime serveti ya da kelime hazinesi denir” (Koçak, 1997:19).

Geleneksel Yöntem:

Araştırmada kelimelerin sadece okuma parçası içindeki anlamı üzerinde durularak bu anlama ilişkin cümle oluşturma çalışmalarının yapıldığı yöntemdir.

Kavram Geliştirme Yöntemi:

Kelime öğretiminde kelimenin tanımının yapıldığı, benzer ya da farklı bir kavramla karşılaştırıldığı, kullanıldığı yerin ve öneminin vurgulandığı ve bu kavramın kullanım fırsatının sunulduğu kelime öğretim yöntemidir.

II. BÖLÜM

2.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Türkiye'de Yapılmış Araştırmalar:

Kelime hazinesinin geliştirilmesi ile ilgili olarak literatürü taradığımızda , genellikle öğrencilerin bildikleri kelimeleri ve bunların sayılarını ortaya çıkarmaya çalışan araştırmaların yapılmış olduğu görülmektedir.

Çiftçi (1991) tarafından yapılan "Bir Grup Yükseköğretim Öğrencisi Üzerinde Kelime Serveti Araştırması" isimli çalışmada üniversite son sınıf öğrencilerinden 102 yazılı doküman alınıp, bunlardan yola çıkarak aktif kelime listesi oluşturulmuş ve öğrencilerin kullandıkları kelime sayısı ve türü tespit edilmiştir.

Koçak (1999) "Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kelime Hazinesi İle İlgili Bir Araştırma" adlı çalışmasında Millî Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim ve orta öğretim seviyesindeki öğrencilerin yaş gruplarına göre kaç kelimeyi hedeflediklerinin tespit etmemiş olmasından hareketle Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri üzerinde kelime hazinesi belirleme çalışmaları yapmıştır. Araştırmada yetmiş beş öğrenciden serbest kompozisyon ve otobiyografi yazmaları istenmiştir. Uygulanan otobiyografi ve kompozisyon çalışmalarından elde edilen kelimelerden, kelime kadrosu listesi oluşturulmuş ve bunların kaç kişi tarafından hangi metinde ne kadar kullanıldığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre her iki yazı türünde de öğrencilerin ortak bir kelime servetine sahip oldukları söylenmektedir, ancak bu ortak kelimeler bir fikre ya da ideale ait olmayan , belirli bir kısım eşya ve temel hareketlerin adlarıdır. Kültür ve düşünce dünyasına ilişkin kavramlar belirli kişiler tarafından kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu araştırma öğrencilerin yalnızca kelime hazinelerini belirlemiştir.

Tosunoğlu'nun (1998) " İlköğretim Okuluna Başlayan Öğrencilerin Okuma –Yazma Öğrenmeden Önceki Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma" isimli çalışmasında ilköğretime başlayan çocukların okuma ve yazma öğrenmeden önceki kelime serveti ve bunun tespit edilmesi araştırmanın konusu olarak seçilmiştir. "İlköğretimin birinci sınıfına başlayan çocukların okur yazar hale getirilebilmeleri için hazırlanacak materyallerde ve derslerde kullanılacak bir kelime listesi oluşturulabilir mi?" soruları araştırmada problem olarak ele alınmıştır. Araştırmada Ankara ilinde ilköğretim okullarının birinci sınıfına başlayan 135 öğrencinin dil gelişimini incelemek için ses kaydı yoluyla veriler toplanarak 6-7 yaş öğrencilerinin aktif kelime serveti belirlenmeye çalışılmıştır. 842 cümleden oluşan veriler çözümlenerek gramatikal incelemesi yapılmıştır. İncelemede cümlelerin kelimeler yönünden uzunluklarına, kelimelerin hece ve harf sayısına bakılmış, kelimeler hem kullanım sıklıklarına hem de çeşitlerine göre tasnif edilmiştir. Bulgular sonucunda araştırma kapsamına alınan çocukların yetişkinlerin düzeyine yakın dil yetisine sahip oldukları düşünülmektedir. Bu nedenle , araştırma sonucunda her yaş grubu için değişik açılardan kelime serveti araştırmalarının yapılması ve elde edilecek kelime listelerinin öğrenciler için hazırlanacak materyallerde kullanılması önerilmektedir. Dolayısıyla bu araştırma da somut bir kelime hazinesi geliştirme yöntemi sunmamaktadır.

Ülkemizde ilköğretim ve lise öğrencilerinin kelime hazineleri sınıf sınıf tespit edilmemiştir. Yazı (2005) da bu noktadan hareketle "Ortaöğretim 10. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmasında Türkiye'de ilk defa ortaöğretim 10. sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini tespit etmiştir. Araştırma iki boyutlu olarak ; öğrenciler ve ders kitapları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ankara ili merkez olarak seçilmiş ve değişik seviyedeki 200 öğrenciye kompozisyon uygulaması yapılmıştır. Bu sayede 10. sınıf öğrencilerinin serbest olarak yazabilme becerileri ölçülmüş, yaygın olarak kullandıkları kelimeler belirlenmiştir. Daha sonra 10. sınıf için yazılmış Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kelime hazinesi çıkarılmıştır.

Araştırmaya katılan 200 öğrenci toplam 30.883 kelime kullanmıştır. Öğrencilerin yazılı anlatımlarda kullandıkları kelime hazinesi okul seviyelerine göre değerlendirilmiştir. Okul seviyelerine göre (Anadolu Lisesi, Öğretmen Lisesi, Süper Lise, Genel Lise) ortaöğretim 10. sınıf öğrencileri arasında seviye farklılıklarının etkili olmadığı, ancak öğrenci başarı durumunun farklı kelime kullanımında etkili olduğu görülmüştür. Araştırmada ikinci olarak Serhat Yayınlarının ve MEB Yayınlarının ortaöğretim 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metinler incelenerek kelime hazineleri tespit edilmiştir. Kitaplardaki günümüz Türkçesine çevrilmiş metinlerdeki farklı kelime kullanımına bakıldığında öğrencilerin sık olarak kullandıkları kelimelerden üç kat daha fazla olduğu görülmüştür. Araştırmada öğrencilerin sık olarak kullandıkları kelimelerle ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan kelimeler karşılaştırılmıştır. Öğrenciler toplam 30.883 kelime kullanmış olup bunun 2.864' ü farklı kelimelerdir. Öğrencilerin farklı olarak kullandıkları 2.864 kelimenin 1.240' ı sık, 400' ü bütün okullarda ortak kullanılan yaygın kelimelerdir ve öğrencilerin sık kullandıkları kelimelerin %32'si kitaplarda yer almamaktadır.

Yazı'nın çalışmasına benzer bir çalışma da Yiğittürk tarafından yapılmıştır. Yiğittürk (2005) "Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma" isimli çalışmasında ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini tespit etmek için Kırşehir ilinde, 5 okulda toplam 250 öğrenciye yazılı anlatım yaptırmış ve temel bulgular bu yazılı anlatımdan elde edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler toplam 44.029 kelime kullanmışlardır. Öğrencilerin kullandıkları kelimeler , kelime hazinesi sıklıklarına ve yaygınlıklarına göre değerlendirilmiştir. Araştırmada uygulama yapılan 5 okuldan en az ikisinde kullanılan kelime yaygın olarak kabul edilmiş, yazılı anlatım uygulamalarında kullanılan toplam 3.443 kelimenin 1.648' i yaygın olarak kullanılmıştır. Bu da toplam farklı kelime kullanımı içinde yaklaşık % 48'lik bir pay oluşturmaktadır. Yaygın olarak kullanılan 1.648 kelimenin sıklığı 41. 488'dir. Araştırmada ikinci olarak MEB Yayınlarının ve İnkılap Yayınlarının Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metinler incelenerek kelime hazineleri tespit

edilmiştir. MEB Yayınlarının kitabındaki toplam kelime kullanımı İnkılap Yayınlarının kitabındaki toplam kelime kullanımından yaklaşık % 6 daha fazladır. Bu sonuç da kitapların toplam kelime kullanımı konusunda ortak hareket etmediğini göstermektedir. Araştırmada üçüncü olarak , öğrencilerin yaygın olarak kullandıkları kelimelerle ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan kelimeler karşılaştırılmıştır. Sayısal bakımdan değerlendirildiğinde , öğrencilerin yaygın olarak kullandıkları farklı kelimelerin ders kitaplarındaki toplam kelimeye oranı yaklaşık % 44' tür. Kitaplar beraber alındığında bu oran yaklaşık %31' lere kadar gerilemektedir. Bu açıdan bakıldığında kitaplardaki metinlerde kullanılan toplam farklı kelime sayısı arasında çok büyük bir orantısızlık gözlenmektedir.

Karadağ (2005) tarafından yapılan "İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma" isimli çalışmada ilk olarak , ilköğretim I. Kademe öğrencilerinin yazılı anlatımlarında kullandıkları kelime hazinesi tespit edilmiştir. Araştırmaya 3.135 öğrenci katılmış ve araştırmaya katılan öğrenciler toplam 208.105 kelime kullanmışlardır. Araştırmada öğrencilerin yazılı anlatımlarında kullandıkları kelime hazinesi sınıf düzeylerine göre sıklık ve yaygınlıkları açısından değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmada Berk Yayınlarının ve MEB Yayınlarının ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelenerek kelime hazineleri tespit edilmiştir. Sayısal olarak değerlendirildiğinde, genel olarak Türkçe ders kitaplarındaki farklı kelimelerin öğrencilerin kullandıkları kelimelerden daha az olduğu görülmüştür. Araştırmada üçüncü olarak , öğrencilerin yaygın olarak kullandıkları kelimelerle ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan kelimeler karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmada öğrencilerin yaygın olarak kullandıkları kelimelerin ders kitaplarında yer alıp almadığına bakılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin yaygın olarak kullandıkları kelimelerin %40 ile %50 arasında değişen oranlarda ders kitaplarındaki metinlerde yer aldığı görülmüştür. Buna karşılık yaygın kelimelerin %50 ile %60 arasında değişen oranlarda ders kitaplarındaki metinlerde yer almadığı görülmektedir.

Karadağ'a benzer bir araştırmada Kurudayıoğlu tarafından yapılmıştır. Kurudayıoğlu (2005) "İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmasında Karadağ'ın araştırmasında olduğu gibi öncelikle ilköğretim öğrencilerinin ve ders kitaplarının kelime hazinesi belirlenmiş; daha sonra da öğrencilerin kelime hazineleri sınıf seviyelerine göre karşılaştırılmıştır. Son olarak da öğrencilerin kelime hazineleri ile bu öğrenciler için hazırlanan Türkçe ders kitapları , kelime hazinesi açısından karşılaştırılmıştır. Araştırmada ilk olarak, yazılı anlatı yolu ile toplanan verilerden hareket edilerek toplam 1.726 öğrencinin kelime hazinesi sınıf seviyelerin göre tespit edilmiştir. Öğrenciler yazılı anlatımlarında 184.389 toplam kelime ve 8.775 farklı kelime kullanmışlardır. Araştırmada ayrıca ilköğretim ikinci kademe için Elit Yayıncılık ve MEB tarafından hazırlanan Türkçe ders kitapları kelime hazinesi açısından incelenmiş ve ders kitaplarındaki kelimeler öğrencilerin kelime hazineleri ile karşılaştırılmıştır. Ders kitaplarına, toplam kelime ve farklı kelime sayıları açısından bakılmış ,sınıf seviyesi arttıkça toplam ve farklı kelime sayılarının da arttığı görülmüştür.

Tüm bu araştırmalar göz önüne alındığında, yapılan çalışmaların neredeyse tamamının öğrencilerin kelime hazinelerinde yer alan kelime sayısını ya da türünü tespit etmeye yönelik çalışmalar olduğu saptanmıştır.

2.2.Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Yurt dışında ise öğrencilerin sözcük bilgilerini geliştirmeye yönelik olarak bazı araştırmacılar sözcük kazanım stratejilerinin öğrencinin sözcük öğrenimi ve okuma-anlama performansı üzerindeki etkilerini analiz etmişlerdir.

McKeown (1993) ve Nist, Olejnik (1995) sözcük kullanımı üzerinde durmuş , ancak sözlükte verilen karşılıkların öğrencinin kullanımı için çok işlevsel olamadığını belirtmişlerdir.

Nagy, Herman , Anderson (1985) ve diğerleri içeriksel analizleri incelemiş, içerik ipuçlarının sözcük kazanımı için işlevsel olduğunu ancak, bunun bir sözcük öğrenme stratejisi olarak düşündüklerinden daha zor olduğunu ifade etmişlerdir.

Bazı araştırmacılar da öğrenme yolları yerine sözcük öğrenmenin ne anlama geldiği üzerinde durmuştur.

Dale'nin (1965) çalışması bu konuda etkili olmuştur. Dale sözcük öğrenmenin , hiç bilmemekten o sözcüğü kullanma ve hatırlamaya kadar uzanan dört aşamadan oluşan bir süreç olduğunu öngörmüştür.

Nagy ve Scott (2000) sözcük öğrenmenin çok boyutluluğunu analiz etmiş ve öğrencinin kelime öğrenmenin doğasını ve sürecini nasıl anladığı üzerinde durmuştur.

Francis ve Simpson (2003) kolej öğrencilerinin kelime bilgisi ve bunu kazanabilme becerileri konusunda bir araştırma yapmıştır. Araştırmacılara göre öğrenciler yavaş okumakta , okudukları parçaya konsantre olmakta güçlük çekmekte ve yazının ifade ettiği anlamları algılamakta güçlük çekmektedirler. Çoğu zaman teknik sözcükleri atlamakta , bildiklerini düşündükleri sözcükleri de otomatik olarak geçmekte ve parça içindeki anlamını ihmal etmektedirler. Bu nedenle Francis ve Simpson (2003) çalışmalarında şöyle bir hipotezle yola çıkmışlardır:

"Öğrencilerin sözcük bilgisi ile okuduklarını anlamaları arasında pozitif bir ilişki vardır". Ayrıca araştırmacılar şunu da sorgulamışlardır ; "Acaba öğrencilerin sözcük öğrenmeyle ilgili görüşleri okuma performanslarına yansıyor mu?"

Bu araştırmanın alt problemleri şu şekilde belirlenmiştir.

1. Öğrencilerin sözcük bilgisi hakkındaki görüşleri ile okuma-anlama performansları arasında bir ilişki var mıdır?
2. Öğrencilerin sözcük kazanma performansları ile okuma-anlama performansları arasında bir ilişki var mıdır?
3. Öğrencilerin sözcük bilgisi hakkındaki görüşleri ile kelime kazanma performansları arasında bir ilişki var mıdır?
4. Sözcük kazanma performansları ve sözcük bilgisi hakkındaki görüşleri konusunda okuma başarısı yüksek ve okuma başarısı düşük olanlar arasında fark var mıdır?

Çalışmada Amerika'nın büyük bir güney üniversitesinden 110 denek kullanılmıştır. Bu 110 denek üç ayrı teste , iki ayrı günde 60'ar dakikalık seanslar şeklinde tabî tutulmuştur.

İlk testte öğrencilerin anlamalarını, kelime bilgilerini ve okuma performanslarını değerlendirebilecek bir okuma parçası kullanılmış ve testte öğrenciler okuma başarısı yüksek olanlar ve okuma başarısı düşük olanlar şeklinde sınıflandırılmıştır. İkinci test ise "Sözcük Bilgisi Görüş Anketi" dir. Araştırmacılar tarafından geliştirilmiş bu ankette öğrencilerin sözcük bilgisi ve bunun kazanımı konusundaki görüşleri sorgulanmıştır. Ayrıca öğrencilerin sözcük bilgisi hakkındaki fikirlerini ankete katmak için öğrenciler bir çalışma grubuna davet edilmiş, katılan 9 kişiye şu sorular yöneltilmiştir:

1. Sözcük bilgisi deyince aklınıza ne gelir?
2. Sözcük bilgisine sahip olmak ne demektir?
3. Lisede sözcük bilgisine yönelik yaptığınız çalışmaları anlatınız.
4. Hiç bilmediğiniz bir sözcükle karşılaştığınızda ne yaparsınız?

Yukarıdaki sorular üzerine oluşan ortak görüş ankete entegre edilmiştir. Araştırma sonucunda ; okuma performansları ile öğrencilerin sözcük bilgisi

hakkındaki görüşleri arasındaki ilişkinin sorgulandığı ilk soru için pozitif ve önemli bir korelasyonun var olduğu , ancak bunun kalıcı olmadığı gözlemlenmiştir.

Okuma performansları ile sözcük bilgileri arasındaki ilişkiyle ilgili ikinci soru için önemli bir ilişkinin var olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin görüşleri ile sözcük bilgisi arasındaki arasındaki ilişkide de pozitif ama kalıcı olmayan bir korelasyon elde edilmiştir.

Öğrencilerin sözcük kazanma performansları ve sözcük bilgisi hakkındaki görüşleri konusunda okuma başarısı yüksek ve düşük olanlar arasında fark var mıdır? sorusunda ise öğrenci görüşleri noktasında önemli bir farkın olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonucunda şu bulguya ulaşılmıştır: "Öğrencilerin sözcük bilgileri ile okuma performansları arasında bir ilişki vardır. Yüksek okuma başarısına sahip öğrenciler sözcüğü tanıyabilmenin ötesinde , o sözcüğü kullanabilme noktasında düşük okuma başarısına sahip öğrencilere üstünlük sağlamışlardır.

Yukarıda verilen araştırma özetleri sonucunda şu söylenebilir; kelime hazinesi ister okuma ile ilişkisi açısından incelensin, ister kelime öğrenme yolları üzerinde durulsun çok önemli olan ve mutlaka planlı olarak üzerinde durulması gereken bir öğrenme ve öğretme sürecidir.

III. BÖLÜM

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırma verilerinin çözümlenmesi, veri toplama aracının geliştirilmesi ve uygulama ile çalışma grubuna ait bilgiler sunulmuştur.

3.1.Araştırma Modeli

Bu çalışma "deneme modeli" nin kullanıldığı bir araştırmadır. "Deneme modelleri, neden-sonuç ilişkilerini belirlemeye çalışmak amacıyla, doğrudan araştırmacının kontrolü altında, gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma modelleridir.

Deneme modeli ile yapılan her araştırmada, mutlaka bir karşılaştırma vardır" (Karasar, 2000:87-88). Bu araştırmada da kavram geliştirme yöntemiyle geleneksel öğretim yöntemi karşılaştırılarak bunlardan hangisinin kelime hazinesi geliştirmeye etkisinin daha fazla olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kavram Geliştirme Yönteminin öğrencilerin kelime hazinelerini geliştirmeye etkisinin araştırıldığı bu araştırmada bir deney grubu, bir de kontrol grubu yer almıştır. Araştırmanın deneysel deseni aşağıdaki gibi gösterilebilir.

G_D	$T_Ö$	X_1	T_B
G_K	$T_Ö$	X_2	T_B

Yukarıdaki sistemde gösterilen sembollerin anlamları şöyledir:

G_D : Deney Grubu
G_K : Kontrol Grubu
X_1 : Kavram Geliştirme Yöntemiyle Kelime Öğretimi
X_2 : Geleneksel Yöntemle Kelime Öğretimi
$T_Ö$: Öntest
T_B : Başarı Testi

Araştırmada her iki gruba da deneysel işlem öncesinde bir öntest uygulanmıştır. Deney grubunda "kavram geliştirme yöntemi"; kontrol grubunda da "geleneksel öğretim yöntemi" ile kelimeler öğretilmiştir. Deneysel işlem sonrasında her iki gruba da başarı testi uygulanmış ve gerekli veriler elde edilmiştir.

3.2.Verilerin Çözümlenmesi

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizi için SPSS istatistik programı kullanılmıştır. Araştırmaya katılan deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin her birine ait öntest ve başarı testi puanlarıyla gerekli veri dosyası oluşturulmuş ve istatistiksel analizler bu puanlar dikkate alınarak yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesi ile ilgili istatistiksel analizlerde *t-testi* kullanılmıştır.

Araştırmada, deney ve kontrol gruplarının öntest puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bunu yapmadaki amaç, grupların öntest puanlarının farklı olup olmadığını görerek, araştırma başlangıcında yansız atanan deney ve kontrol gruplarının bilişsel hazırbulunuşluk düzeylerinin istatistiksel olarak denk olup olmadığını göstermektir.

Deney ve kontrol gruplarının öntestten aldıkları puanların anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonuçları, Tablo 3.2.1'de gösterilmiştir.

GRUP	N	X	S	Sd.	t	p
1.Deney	25	14,6632	1,10864	45	0,193	0,912
2.Kontrol	25	14,7512	1,13188			

Tablo 3.2.1.

Deney ve Kontrol Gruplarının Öntest Farklılığı İçin t-Testi Sonuçları

Tablo 3.2.1'deki verilere göre, deney ve kontrol gruplarının öntest puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur [$t_{(45)} = 0,193$; $p>.05$]. Deney grubunun öntest puan ortalaması 14,66 iken, bu değer kontrol grubunda 14,75 olarak bulunmuştur. Aradaki sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgu, araştırmanın başlangıcında, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin benzer bilişsel giriş özelliklerine sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Başka bir ifade ile deney ve kontrol grubu birbirine denktir, denilebilir.

3.3.Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Uygulama

Araştırmada, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen bir başarı testi kullanılmıştır. Bu test hazırlanırken şu yol izlenmiştir:

1. Araştırmada kullanılacak ölçme aracını geliştirmek için İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 5'de (Biryay Yayınları) yer alan 4 okuma parçası kullanılmıştır. Bu okuma parçaları hem deney hem de kontrol grubunun Türkçe derslerinde işlenmiştir. Her okuma parçasından anahtar kelimeler seçilmiş ve bu kelimelerle ilgili olarak 40 sorudan oluşan bir başarı testi hazırlanmıştır.

2. Test soruları oluşturulurken uzman görüşlerine başvurulmuş, uzman görüşleri dikkate alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

3. Düzeltilen ve son hali verilen testler, ön uygulama olarak Yozgat İli, Boğazlıyan ilçesi Devecipınar İlköğretim Okulu ile Kaymakam Kemal Bey İlköğretim Okulu'nun 5. sınıflarında okuyan 30 öğrenciye uygulanmıştır. Bu uygulamalardan sonra testte yapılabilecek değişiklikler gözden geçirilmiştir.

4. Ön deneme sonucu elde edilen sonuçlar, testin madde analizine tabi tutulmuş, madde istatistikleri hesaplanmıştır (Soruların güçlük derecesi ve ayırtedicilik gücü). Gerekli düzeltme çalışmaları yapıldıktan sonra, araştırmada kullanılacak 40 soruluk test (EK:2) elde edilmiştir.

5. Araştırmada kavram geliştirme yöntemi deney grubu olarak atanan Yozgat İli, Boğazlıyan İlçesi Fatih İlköğretim Okulu 5. sınıf öğrencilerine uygulanmış, yine aynı ilçede kontrol grubu olarak atanan Millî Egemenlik İlköğretim Okulunda ise geleneksel yöntemle kelime öğretimi yapılmıştır.

3.4.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma evrenini 2004-2005 öğretim yılında Yozgat İli, Boğazlıyan İlçesi Fatih İlköğretim Okulu ve Millî Egemenlik İlköğretim Okulu 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma 25 deney ve 25 kontrol olmak üzere toplam 50 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Öğrenci grupları hazırbulunuşluk açısından birbirine denk gruplardır.

IV. BÖLÜM

4.BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, toplanmış olan verilerin , üçüncü bölümde belirtilen yöntem ve teknikler kullanılarak yapılan analizleri sonucunda elde edilen bulgular ve bulgulara ilişkin yorumlar, araştırmanın alt problemlerine göre sunulmuştur.

4.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem 1: Kavram geliştirme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemi arasında kelimelerin anlamlarının öğrenilmesi açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Bu alt probleme cevap bulabilmek amacıyla kavram geliştirme yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretim yönteminin uygulandığı kontrol grubunun başarı testinde yer alan kelimelerin anlamlarının öğrenilmesi bölümüne ilişkin puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için *"t-testi"* kullanılmıştır. Gruplara ilişkin betimsel istatistikler ve t-testi sonucu aşağıda tablo 4.1.1' de verilmiştir.

	Kullanılan Öğretim Yöntemi	N	X	S	Sd.	t	p
Kelimelerin Anlamlarının Öğrenilmesi	Geleneksel Yöntem (Kontrol Grubu)	25	38,6632	4,10864	48	6,94	0,000
	Kavram Geliştirme Yöntemi (Deney Grubu)	25	46,7512	4,13188			

Tablo 4.1.1

Deney ve Kontrol Gruplarının Kelimelerin Anlamlarının Öğrenilmesi Açısından Farklılıklarını Gösteren t-Testi Sonuçları

Tablo 4.1.1'de görüldüğü gibi deney grubunun kelimelerin anlamlarının öğrenilmesine ilişkin başarı testi puan ortalaması 46,75, kontrol grubununki ise 38,66 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığına t-testi ile bakıldığında deney ve kontrol gruplarının kelimelerin anlamlarının öğrenilmesine ilişkin başarı testi puanları arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir $[t_{(48)} = 6{,}94;\ p<.05]$. Başka bir deyişle gruplar arasındaki sayısal fark deney grubu lehine anlamlıdır. Bu bulgu, deney grubunun kelimelerin anlamlarının öğrenilmesi konusunda kontrol grubuna göre başarı ortalamasının daha yüksek olduğu ve deney grubundaki öğrencilerin daha başarılı oldukları şeklinde yorumlanabilir. Aradaki farkın, araştırmacının uyguladığı kavram geliştirme yönteminden kaynaklandığı söylenebilir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem 2: Kavram geliştirme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemi arasında öğrenilen kelimelerin kullanımı açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın ikinci alt probleminde, kavram geliştirme yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun başarı testinde yer alan, kelimelerin kullanım bölümüne ilişkin puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için "*t-testi*" kullanılmıştır. Gruplara ilişkin betimsel istatistikler ve t-testi sonucu aşağıda tablo 4.2.1'de gösterilmiştir.

	Kullanılan Öğretim Yöntemi	N	X	S	Sd.	t	p
Kelimelerin Kullanılması	Geleneksel Yöntem (Kontrol Grubu)	25	34,3060	4,63063	41,89	6,86	0,000
	Kavram Geliştirme Yöntemi (Deney Grubu)	25	41,9516	3,09787			

Tablo 4.2.1

Deney ve Kontrol Gruplarının Kelimelerin Kullanılması Açısından Farklılıklarını Gösteren t-Testi Sonuçları

Bu sonuçlara göre gruplar arasında kelimelerin kullanımı açısından anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmektedir [$t_{(41)} = 6{,}86$; $p<.05$]. Dolayısıyla bu alt problemde de deney ve kontrol grubu arasındaki sayısal fark deney grubu lehine anlamlıdır. Bu sonuçlar şu şekilde yorumlanabilir: Deney grubu kontrol grubuna göre kelimelerin kullanımı açısından daha başarılıdır. Gruplar arasındaki bu başarı farkının araştırmacı tarafından uygulanan kavram geliştirme yönteminden kaynaklandığı söylenebilir.

4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem 3: Kavram geliştirme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemi arasında özetleme açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

Bu alt probleme cevap bulabilmek için kavram geliştirme yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinden, derste işlenen her metinden sonra o metni özetlemeleri istenmiştir. Araştırmada İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 5'de (Biryay Yayıcılık) yer alan dört metin (İş Sarıkta mı?, Çağdaş ve Aydınlık Yol, Dip Koçanı, Telleri Konuşturan Adam) kullanılmıştır. Öğrencilerin özetleri Ek 3'de yer alan özetleme kriterlerine göre, beşli derecelendirme ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin her metinle ilgili özetleri Ek 3'de verilen ölçeğe göre incelenmiş ve her özetle ilgili bir puan belirlenmiştir. Öğrencilerin dört metinle ilgili tüm puanları toplanmış ve bunların aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır. Elde edilen puanlar "*t-testi"* ile değerlendirilmiştir. Gruplara ilişkin betimsel istatistikler ve t-testi sonuçları aşağıda tablo 4.3.1'de gösterilmiştir.

	Kullanılan Öğretim Yöntemi	N	X	S	Sd.	t	p
Özetleme Becerisi	Geleneksel Yöntem (Kontrol Grubu)	25	20,5800	2,15145	48	23,35	0,000
	Kavram Geliştirme Yöntemi (Deney Grubu)	25	36,0800	2,52665			

Tablo 4.3.1.

Deney ve Kontrol Gruplarının Özetleme Açısından Farklılıklarını Gösteren t-Testi Sonuçları

Tablo 4.3.1'de görüldüğü gibi kavram geliştirme yönteminin uygulandığı deney grubunun özetleme becerileri puan ortalaması 36,08 iken, geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun puan ortalaması 20,58 olarak tespit edilmiştir. Buna göre grupların özetleme becerileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına t-testi ile bakıldığında, gruplar arasında anlamlı bir farklılık gözlenmektedir [$t_{(48)}$=23,35; $p<.05$]. Yani bu alt problem için gruplar arasındaki farkın araştırmacının uyguladığı kavram geliştirme yönteminden kaynaklandığı söylenebilir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem 4: Kavram geliştirme yöntemi ile ulaşılan kelime öğretim erişisi ile geleneksel öğretim yöntemi ile ulaşılan kelime öğretim erişisi arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın dördüncü alt probleminde kavram geliştirme yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubu arasında kelime öğretim erişisi açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için her iki gruptaki öğrencilere başarı testi uygulanmıştır. Bu başarı testinde hem kelimelerin anlamlarının öğrenilmesi hem de kelimelerin kullanımına ilişkin sorular yer almaktadır. Bu alt probleme cevap bulabilmek için öğrencilerin başarı

testinden aldıkları toplam puanlar tespit edilmiş ve sonuçlar *"t-testi"* ile değerlendirilmiştir. Gruplara ilişkin betimsel istatistikler ve t-testi sonuçları aşağıda tablo 4.4.1'de gösterilmiştir.

	Kullanılan Öğretim Yöntemi	N	X	S	Sd.	t	p
Erişi Puanı	Geleneksel Yöntem (Kontrol Grubu)	25	72,9692	8,03245	45,05	7,76	0,000
	Kavram Geliştirme Yöntemi (Deney Grubu)	25	88,7028	6,18401			

Tablo 4.4.1

Deney ve Kontrol Gruplarının Ulaştıkları Kelime Erişisi Açısından Farklılıklarını Gösteren t-Testi Sonuçları

Tablo 4.4.1'de görüldüğü gibi kavram geliştirme yönteminin uygulandığı deney grubunun kelime öğretim erişisi puan ortalaması 88,70 , geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun puan ortalaması ise 72,96 dır. Buna göre gruplar arasında ulaşılan kelime öğretim erişisi açısından anlamlı bir fark olup olmadığına t-testi ile bakıldığında deney ve kontrol gruplarının ulaştıkları kelime erişisi açısından aralarında anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir $[t_{(45)} = 7{,}76;\ p < .05]$. Dolayısıyla bu alt problemde de ulaşılan kelime öğretim erişisi deney grubu lehine anlamlıdır. Yani kavram geliştirme yönteminin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin ulaştıkları kelime öğrenme erişisi , geleneksel yöntemin kullanıldığı kontrol grubu öğrencilerinin ulaştıkları kelime öğrenme erişisinden fazladır.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Alt Problem 5: Kavram geliştirme yöntemi ile ulaşılan kelime öğretim erişisi cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

	Cinsiyet	N	X	S	Sd.	t	p
Erişi Puanı	Kız	15	89,7693	6,70883	23	1.059	0.301
	Erkek	10	87,1030	5,21787			

Tablo 4.5.1.

Kavram Geliştirme Yönteminin Cinsiyete Göre Farklılığını Gösteren t-Testi Sonuçları

Bu alt probleme cevap bulabilmek için kavram geliştirme yönteminin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin başarı testinden aldıkları puanlar belirlenmiş ve cinsiyetlere göre ayrım yapılmıştır. Öğrencilerin puanları *"t-testi"* ile değerlendirilmiştir. Betimsel istatistikler ve t-testi sonuçları aşağıda tablo 4.5.1'de gösterilmiştir.

Tablo 4.5.1'de de görüldüğü gibi kavram geliştirme yönteminin uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin cinsiyetlerine göre başarı testi sonucunda aldıkları puanlar t-testi ile analiz edilmiştir. Buna göre deney grubundaki kız öğrencilerin başarı testinden aldıkları puan ortalaması 89,76 iken erkek öğrencilerin puan ortalaması 87,10 olarak tespit edilmiştir. Buna göre kelime öğretim erişisi açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına t-testi ile bakıldığında, cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür $[t_{(45)} = 1{,}05 \; ; \; p > 0.05]$. Dolayısıyla bu alt problemde cinsiyetler arasında ulaşılan kelime öğretim erişisi açısından bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ve yorumlarına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara değinilmiştir. Ayrıca, araştırma bulguları çerçevesinde, hem bu uygulamaya hem de bu konuda araştırma yapmak isteyen kişilere yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.1.Sonuç

Bu araştırmanın genel amacı; kavram geliştirme yöntemiyle yapılan kelime hazinesini geliştirme çalışmalarının, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini geliştirme erişisine etkisinin olup olmadığını ve kavram geliştirme yönteminin ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin özetleme becerilerini etkileyip etkilemediğini ortaya koymaktır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Kavram geliştirme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemi arasında kelimelerin anlamlarının öğrenilmesi açısından anlamlı bir farklılık vardır.

2. Kavram geliştirme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemi arasında öğrenilen kelimelerin kullanımı açısından anlamlı bir farklılık vardır.

3. Kavram geliştirme yöntemi ile geleneksel öğretim yöntemi arasında özetleme açısından anlamlı bir farklılık vardır.

4. Kavram geliştirme yöntemi ile ulaşılan kelime öğretim erişisi ile geleneksel öğretim yöntemi ile ulaşılan kelime öğretim erişisi arasında anlamlı bir farklılık vardır.

5. Kavram geliştirme yöntemi ile ulaşılan kelime öğretim erişisi cinsiyete göre farklılık göstermemektedir.

5.2.Öneriler

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

1. Araştırma sonunda elde edilen sonuçlara göre, kavram geliştirme yöntemi ile kelime öğretimi yapılan sınıfların geleneksel yöntemle kelime öğretimi yapılan sınıflara oranla daha başarılı oldukları görülmüştür. Bu nedenle öğretmenlere Kavram Geliştirme Yönteminin ne olduğu anlatılmalı ve uygulanmasına yönelik öğretmenlerin yararlanacağı açıklamalı el kitapçıkları düzenlenmelidir.

2. Kavram geliştirme yönteminin uygulanmasına yönelik materyaller (ders planları, etkinlikler, çalışma kağıtları, resimli bulmacalar vb.) geliştirilmelidir.

3. Araştırmada uygulama sürecinde dört metin ve bu metinlerden seçilen anahtar kelimeler kullanılmıştır. Bundan sonraki araştırmalarda daha çok metin üzerinde uzun süreli uygulamalar yapılmalıdır.

4. Değişik ders, sınıf ve okul düzeylerinde kavram geliştirme yönteminin etkililiği ile ilgili yeni araştırmalar yapılmalıdır.

5. Kavram geliştirme yöntemi uygulamasıyla ilgili olarak öğretmen ve öğrenci tutumları ile onların görüşlerine yönelik bir araştırma yapılmalıdır.

6. Farklı metinlere (bilgi verici ve hikâye edici) göre kavram geliştirme yönteminin etkili olup olmadığı araştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

AKYOL, Hayati. (1997). *Kelime Öğretimi.* **Millî Eğitim**, (134), 46-47.

AKYOL, Hayati. (2001).**Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi.** Ankara. Gündüz Yayıncılık.

AKYOL, Hayati. (2005).**Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi.** Ankara. Pegem A Yayıncılık. (Yeni Programa Uygun 4. Baskı).

AKARSU, Bedia. (1998). **Wilhelm von Humbolt'da Dil-Kültür Bağlantısı.** İstanbul. İnkılâp Kitabevi.

BECK, I., PERFETTİ, C.A. ve McKEOWN. (1982). *The Effects of Long-Term Vocabulary Instruction on Lexical Access and Reading Comprehension.* **Journal of Educational Psychology**, (74), 506-521.

BLACHOWIZ, Camile ve Peter FISHER. (2004). *Vocabulary Lessons.* **Educational Leadership,** Mart, 66-70.

CANDAN, A.Sait. (1998). **Kavramlara Dayalı Tarih Öğretimi.** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÇİFTÇİ, Musa.(1991). **Bir Grup Yükseköğretim Öğrencisi Üzerinde Kelime Serveti Araştırması.** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

DALE, E. (1965). *Vocabulary Measurement: Techniques and Major Findings.* **Elementary English**, (42), 395-401.

EGELİOĞLU, Fatma Vildan. (1995). *Kavram Öğretme.* **Yaşadıkça Eğitim,** (40), 20-24

ERGİN, Muharrem. (1986). **Türk Dil Bilgisi.** İstanbul. Boğaziçi Yayınları

FRANCIS, M. Andersen ve M.L.SIMPSON. (2003).*Using Theory, Our Intuitions and A Research Study To Enhance Students' Vocabulary Knowledge.* **Journal Of Adolescent & Adult Literacy,** Eylül, 47:1, 66-78.

GÜLERYÜZ, Hasan. (1998). **Programlanmış İlkokuma Yazma Öğretimi, Kuram ve Uygulamaları.** Ankara. Pegem Yayıncılık

(http://tr.wikipedia.org/wiki/M%C4%B1knat%C4%B1s.13.04.2005)

(http://www.ailem.zaman.com.tr/?bl=37&hn=3742&sy=81.(23.02.2006).

İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI ve KILAVUZU. (2005). Ankara. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

KAVCAR, Cahit, F.OĞUZKAN ve S.SEVER. (2000). **Türkçe Öğretimi.** Ankara. Engin Yayınevi.

KAPTAN, Fitnat. (1998). **Fen Bilgisi Öğretimi.** Ankara. Millî Eğitim Yayınları.

KARADAĞ, Özay. (2005). **İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma.** Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bilim Dalı. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

KARASAR, Niyazi. (2000). **Bilimsel Araştırma Yöntemi.** Ankara. Nobel Yayın Dağıtım. (10. Baskı).

KOÇAK, Hikmet. (1999). **Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kelime Hazinesi İle İlgili Bir Araştırma.**Ankara: Gazi Üniversitesi.Türkçenin Eğitim ve Öğretimi Bilim Dalı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KORKMAZ, Zeynep. (1997). **Gramer Terimleri Sözlüğü.** Ankara. TDK Yayınları.

KURUDAYIOĞLU, Mehmet. (2005). **İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma.** Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bilim Dalı. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

McKEOWN, M.G., (1993). *Creating Effective Definitions for Young Word Learners.* **Reading Research Quarterly**, (28), 17-31.

MİSULİS, Katherina. (1999). *Making Vocabulary Development Manageable in Content Instruction.* **Contemporary Education** , (70), 25-29.

NAGY, W., HERMAN , P.M. ve R. ANDERSON. (1985). *Learning Words from Context.* **Reading Research Quarterly**, (20), 233-253.

NAGY, W. ve J. SCOTT. (2000). *Vocabulary Processes.* **Handbook of Reading Research**, (3), 269-284.

NIST, S.L. ve S. OLEJNİK. (1995). *The Role of Context and Dictionary Definitions on Varying Levels of Word Knowledge.* **Reading Research Quarterly**, (30), 172-193.

OCAKLI, Yüksel ve R. KARATAŞ. (2003). **İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 5.** Ankara. Biryay Yayınları.

PAYKOÇ, Fersun. (1991). **Tarih Öğretimi.** Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

SCHWARTZ, R.M. ve T.E, RAPHAEL. (1985). *Learning to Learn Vocabulary in Textbooks.* **Journal of Reading**, (32), 108-118.

TDK Sözlüğü. (1998). Ankara. (9.Baskı).

TOSUNOĞLU, Mesiha. (1998). **İlköğretim Okuluna Başlayan Öğrencilerin Okuma-Yazma Öğrenmeden Önceki Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma.** Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Bilim Dalı. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

TOSUNOĞLU, Mesiha. (18.10.2004 tarihinde indirildi). *Kelime Servetinin Eğitim Öğretimdeki Yeri ve Önemi.* http://yayim.meb.gov.tr/yayimler/144/tosunoglu.htm.

ÜLGEN,Gülten.(1996). **Kavram Geliştirme Kuram ve Uygulamalar.** Ankara. Setma Baskı.

YAZI, Zafer. (2005). **İlköğretim 10. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma.** Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

YİĞİTTÜRK, Hasan. (2005). **Orta Öğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma.** Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

EKLER

EKLER **Sayfa**

EK:1. Kavram Geliştirme Yöntemiyle Yapılan Sınıf İçi Uygulamalar……62

EK:2. Başarı Testi……..151

EK:3. Özet Değerlendirme Ölçeği……..163

EK:4. Resmî Yazışmalar……164

EK: 1

KAVRAM GELİŞTİRME YÖNTEMİYLE YAPILAN SINIF İÇİ UYGULAMALAR

1. METİN

İŞ SARIKTA MI?

İŞ SARIKTA MI?

Bir adam gelmiş
Nasrettin Hocaya
Bir mektup uzatmış
"Hocam bir zahmet oku" diye.

Hoca, evirmiş çevirmiş
Okuyamamış,
Çünkü mektup Arapçaymış.
Eski yazı bilse bile
Arapçayı bilmezmiş Hoca.

"Kusura bakma" demiş,
"Başkasına okut bunu,
Ben okuyamadım".

"Yahu Hocam" demiş adam,
"Şaşar duyan,
Bir de okuryazar geçinirsin;
Benden utanmıyorsan
Başındaki sarığından utan!"

Nasrettin Hoca, duyunca bunu
Çıkarıp sarığını
Geçirmiş adamın başına,
"Al sana" demiş
"İyisinden bir sarık,
İş sarıktaysa
Haydi, sen oku!"

Ali PÜSKÜLLÜOĞLU
Nasrettin Hoca

İŞ SARIKTA MI?

Seçilen Anahtar Kelime ve Kavramlar:

- Mektup
- Nasrettin Hoca
- Evirip çevirmek
- Arapça
- Okuryazar
- Evirip çevirmek
- Utanmak
- Sarık

MEKTUP

Tanım:

Öğretmen öğrencilere aşağıdaki resmi gösterir.

Resimle ilgili şu soruları sorar:

- Resimde ne görüyorsunuz?
- Resimdeki adamın işi nedir?
- Hiç mektup aldınız mı?
- Siz hiç mektup yazdınız mı?

Öğrenci cevapları alınır. Ardından öğretmen aşağıdaki açıklamaları yapar.

Bir şey haber vermek, bir şey sormak veya istemek için, birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kağıda mektup denir.

Günlük yaşamımızda insanlarla iletişim kurmak için birçok iletişim aracından yararlanıyoruz . Telefon, internet, mektup ve telgraf bu iletişim

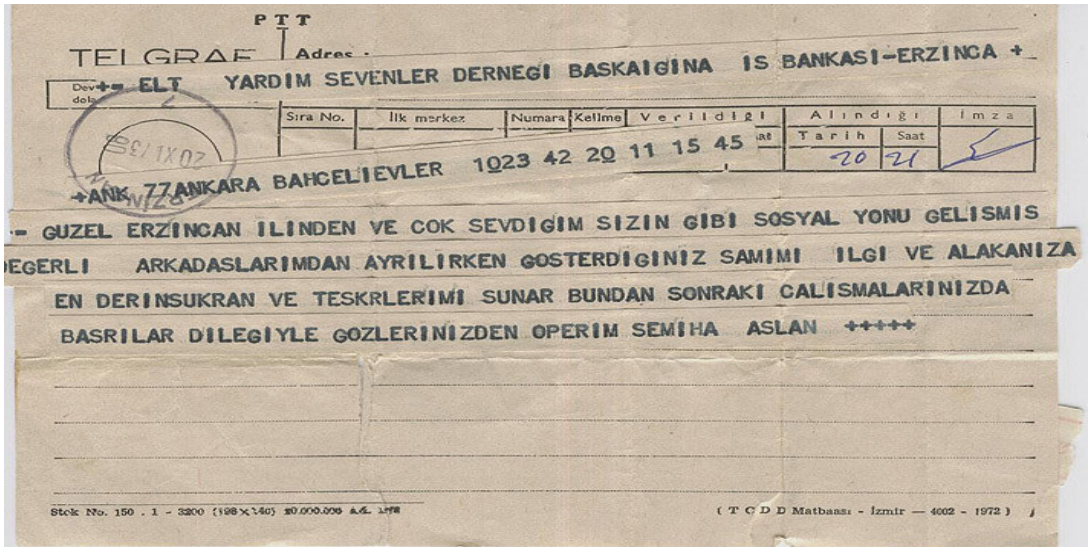
araçları arasında sayılabilir. Özellikle telefon ve internet yakınlarımızla kısa sürede iletişim kurmamızı sağlar.

Sınıfa bir mektup örneği getirilir. Mektup zarftan çıkarılır ve okunur. Yazan kişinin ne amaçla bu mektubu yazdığı öğrencilere sorulur. Mektup yazılan kâğıdın nasıl olması gerektiği, mektup kâğıdının nasıl bir kalemle yazılacağı söylenir. Zarfın üzerinde yer alan bilgiler incelenir. Gönderenin adının nereye, alıcının adının nereye yazılacağı, adres bilgileri ve posta kodunun yazılması gerektiği söylenir. Zarf üzerindeki adres bilgileri eksik olursa mektubumuzun alıcıya ulaşmasının zor olacağı belirtilir. Adresle birlikte posta kodu yazılırsa mektubumuzun daha hızlı ulaşacağı söylenir.

Karşılaştırma:

Mektup ve telgraf karşılaştırılır.

MEKTUP	TELGRAF
Bir kâğıda yazılır. Kâğıt zarfın içine konulur. Zarfın üzerine doğru bilgiler yazılıp postaneye götürülür.	Postaneye gidilir ve orada yazılır.
Telgrafa göre yavaş bir iletişim aracıdır.	Mektuba göre daha hızlı bir iletişim aracıdır.
Şehir içi ya da şehirlerarası olmasına göre değişmeyen (sabit) bir ücreti vardır.	Telgrafta yazılı olan her sözcük için para alınmaktadır. Bu nedenle telgraf kısa yazılmalıdır.

P T T

TELGRAF | Adres :

Dev+= ELT YARDIM SEVENLER DERNEGI BASKAIGINA IS BANKASI-ERZINCA +

Sira No.	Ilk merkez	Numara	Kelime	Verildigi Tarih	Saat	Alindigi Tarih	Saat	Imza
						20	21	

+ANK ZZANKARA BAHCELIEVLER 1023 42 20 11 15 45

- GUZEL ERZINCAN ILINDEN VE COK SEVDIGIM SIZIN GIBI SOSYAL YONU GELISMIS EGERLI ARKADASLARIMDAN AYRILIRKEN GOSTERDIGINIZ SAMIMI ILGI VE ALAKANIZA EN DERINSUKRAN VE TESKRLERIMI SUNAR BUNDAN SONRAKI CALISMALARINIZDA BASRILAR DILEGIYLE GOZLERINIZDEN OPERIM SEMIHA ASLAN +++++

Stok No. 150 . 1 - 3200 (198 x 140) 20.000.000 Ad. 1972

(T C D D Matbaası - İzmir — 4002 - 1972)

Kullanım Alanı:

Mektubu annemize, babamıza , kardeşlerimize akrabalarımıza , arkadaşlarımıza yazabiliriz. Bazen bir işe başvurabilmek için de mektup yazılabilir. Bu tür mektuplara "iş mektupları" denir.

Önemi:

Mektup bir iletişim aracıdır, yani haberleşmeyi sağlar. Sevincimizi, mutluluğumuzu, üzüntümüzü mektupla anlatabiliriz. Ancak bir zamanların en önemli iletişim aracı olan mektup artık önemini kaybetmiştir. Telefon, özellikle cep telefonları ve internet gibi iletişim araçları mektubun önemini kaybetmesine neden olmuştur.

Kullanım Fırsatı:

Sınıfa getirilen mektup ve zarf örneği tekrar incelenir. Üzerinde yer alan bilgilere ve bu bilgilerin nerelere yazıldığına öğrencilerin dikkatleri çekilir. Ardından öğrencilerden uzakta olan bir yakınlarına mektup yazmaları istenir. Yazılan mektup ve zarflar incelenir.

NASRETTİN HOCA

Nasrettin Hoca Kimdir?

Öğrencilere aşağıdaki resim gösterilir ve bu resimdeki kişiyi tanıyıp tanımadıkları sorulur. Ardından Nasrettin Hoca'nın yaşamıyla ilgili bilgiler verilir.

Nasrettin Hoca'nın yaşamı üzerine kesin bilgiler yoktur. Yaşadığı zaman ve yer hakkında , fıkralardan çıkarılan ipuçlarından bazı bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Bunlara göre Sivrihisar'da doğup Konya'da öğrenim gördükten sonra Akşehir'e yerleşmiş ve orada ölmüştür. Hortu'da köy imamlığı yapmıştır. Bir söylentiye göre medresede ders vermiştir. Bu nedenle adı Nasrettin Hoca olmuştur.

Hoca'nın davranışları ve sözleri halk arasında yüzyıllar boyunca ağızdan ağza yayılmış ve gerçek kişiliği efsaneleşmiştir.

Nasrettin Hoca'nın değeri, yaşadığı olaylarla değil, gerek kendisinin gerek halkın onun ağzından söylediği gülmecelerdeki anlam, yergi ve alay öğelerinin inceliğiyle ölçülür. Onun olduğu ileri sürülen gülmecelerin incelenmesinden, bunlarda geçen sözcüklerin açıklanışından anlaşıldığına göre o, belli bir dönemin değil, Anadolu halkının yaşama biçimini, güldürü öğesini, alay ve eğlenme türünü, övgü ve yergi becerisini dile getirmiştir.

Nasrettin Hoca'nın fıkraları günlük yaşayış içindeki olaylar üzerine örülmüştür. Olayların geçtiği yerler ev, sokak, pazar yeri, cami, mahkeme v.b. dir. Olaylarla ilgili kişiler ise genellikle Hoca'nın karısı, oğlu, komşusu, öğrencisi, müşteri, kadı v.b. dir.

Birçok kişi Nasrettin Hoca'yı gerçek kişiliğinden çok fıkralarından tanır. Peki fıkra nedir?

Fıkra deyince ilk akla gelen gülünç, çok kısa hikayelerdir. Fıkralar, kısaca bir düşünceyi yansıtırken dinleyenleri güldürür, düşündürür ve kızdırır.

Karşılaştırma:

HOCA	ÖĞRETMEN
İmamlık, müezzinlik gibi görevleri yapan kişilere denir.	Okullarda eğitim-öğretim yapan kişilere denir.

Nasrettin Hoca için de sadece hoca kelimesi kullanılır.

Bazı eğitim kurumlarında; liselerde

üniversitelerde görev yapan öğretmenlere
de hoca denilmektedir.

Önemi:

Nasrettin Hoca fıkraları , Türk dilinin konuşulduğu her yerde, her düzeydeki insanlar arasında ağızdan ağza geçerek günümüze kadar gelmiştir. Hoca'nın fıkralarındaki gülmece öğesi kırıcı değil, hoşa gidici yapıdadır. Fıkraları insanları güldürürken düşündürür ve sonunda mutlaka çıkarılması gereken bir ders vardır. Hoca Türk insanını yansıtır ve Türk kültürünün en önemli öğelerinden biridir.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere çalışma kağıdı 1 verilir.

Çalışma Kağıdı:1

Sevgili Öğrenciler, aşağıdaki resmin kime ait olduğunu bulup , o kişinin ***fıkralarından birini*** aşağıdaki boşluğa yazınız.

……

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

EVİRİP ÇEVİRMEK

Tanım:

Evirip çevirmek; iyice, istediği gibi, adamakıllı gözden geçirmek demektir.

"Veznedar lirayı aldı, evirdi çevirdi, dudak büktü". (H.Z.Uşaklıgil)

"İş sarıkta mı? " metninde Hoca mektubu eline aldı, ancak üzerindeki yazıları anlayamadı. Bu nedenle mektubu elinde evirip çevirdi.

Kullanım Alanı:

Evirip çevirmek kelimesi bir deyimdir. Bu kelime, bir şeyin ne olduğunun tam olarak tanımlanamadığı durumlarda onun detaylı olarak incelendiğini anlatmak için kullanılır.

Kullanım Fırsatı:

Sınıftan iki öğrenci seçilir. Bunlardan biri Nasrettin Hoca'yı, diğeri ise Hoca'nın komşusunu canlandıracaktır. Öğrencilerden birine üzerinde Arapça yazı bulunan bir kağıt verilir. Öğrenciler evirip çevirmek deyiminin anlamını unutmadan bunu dramada göstermeleri konusunda önceden uyarılır. Daha sonra öğrencilerden fıkrayı dramatize etmeleri istenir.

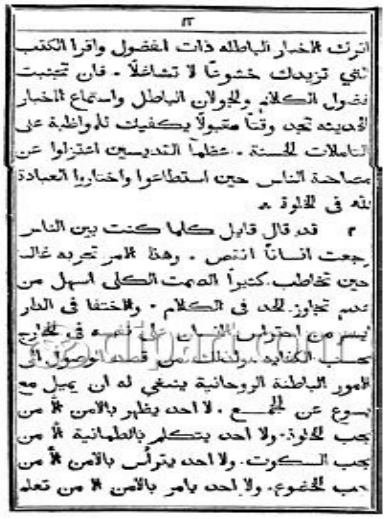
ARAPÇA

Tanım:

Bir ulusu ulus yapan öğelerden biri olan ve insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en önemli unsur dildir. Dünya üzerinde birçok dil konuşulmaktadır. Ülkemizde Türkçe, Fransa'da Fransızca, ABD ve İngiltere'de İngilizce, Japonya'da Japonca… konuşulmaktadır. Arapça ise "Orta Doğu ile Kuzey Afrika'nın büyük bölümünde yaşayan Araplar tarafından kullanılan dillerden biridir. (Arapça bir yazı gösterilir.)

Karşılaştırma:

TÜRKÇE	ARAPÇA
Başta Türkiye, K.K.T.C., Azerbaycan da konuşulmaktadır	Orta Doğu ile Kuzey Afrika'nın büyük bölümünde yaşayan Arap halkı tarafından kullanılır.
Türk alfabesi 29 harften oluşur.	Arap alfabesi 28 harften oluşur.
Türkçe yazılarda Latin harfleri kullanılır.	Arapça yazılarda Arap harfleri kullanılır.
Örnek harfler: B, T, H, V, L	Örnek harfler: ب , ت , ح , و , ل

Örnek Arapça Yazı

Kullanım Alanı:

Arapça Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Çad, İran, Irak, Filistin, Mısır, Kuveyt, Libya, Lübnan, Somali, Suriye, Suudî Arabistan, Umman, Ürdün ve Yemen gibi Arap ülkelerinde konuşulmaktadır.

Önemi:

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en önemli iletişim aracıdır. Ayrıca dil, bir ulusun, ulus olmasını sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Kendi dillerini konuşamayan milletler zamanla başka ülkeler tarafından parçalanmakta, dillerini unutmaları için her şey yapılmaktadır. Günümüzde Tunus, Cezayir gibi ülkeler kendi dillerini konuşamamakta bunun yerine bu ülkelerde Fransızca konuşulmaktadır. Böylece bu ülkeler kendilerine ait değerleri kaybetmektedirler.

Kullanım Fırsatı:

Sınıfa dünya haritası getirilir. Arapça'nın konuşulduğu yerler tekrarlanır ve tahtaya yazılır. Ardından öğrencilerden bu yerleri haritada göstermeleri istenir.

OKURYAZAR

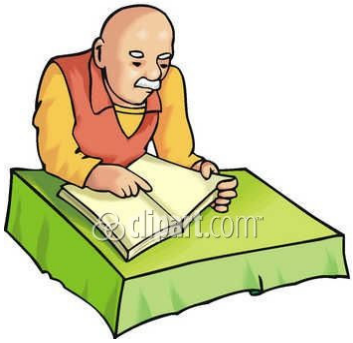
Tanım:

Okuma yazması olan , öğrenim görmüş kişiye "okuryazar" denir. Okuryazar olan kişi okuma yazmayla ilgili temel bilgi ve becerilere sahiptir.

Okuryazar olan bir kişinin gördüğü yazıyı (öğrendiği dilde) okuması ve anlaması, ayrıca kendisine söylenenleri de yazıya aktarabilmesi gerekir. Ancak hızla değişen dünyada kişinin sadece gördüğünü okuyup, duyduğunu yazabilmesi okur yazarlık olarak kabul edilmemektedir. Okur yazar kişiler bu becerilerin yanı sıra, okuyup öğrendiklerini yorumlamalı ve günlük hayatta kullanabilmelidir.

Karşılaştırma:

OKURYAZAR	OKUMAZ-YAZMAZ
Kişi okuma ve yazmayla ilgili temel bilgi ve becerilere sahiptir.	Kişi, okuma ve yazmayla ilgili temel bilgi ve becerilere sahip değildir.
Kişi öğrendiği dilde,gördüğü yazıları okuyabilir.	Yazıları okuyamaz.
Kişi kendisine söylenenleri yazabilir.	Kişi kendisine söylenenleri yazamaz.
OKUR	**YAZAR**
Okuyan kimse, okuyucu demektir.	Bilim, sanat ,edebiyat alanlarında kitap yazan kimseye yazar denir.

Bu yazar her kitabında okuyucu sayısını artırıyor.

Önemi:

Ülkelerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve kalkınabilmeleri için temel koşul o ülkenin insanlarının eğitimli, okuryazar kişiler olmalarıdır. Bir ülkede yaşayan insanların okuryazarlık düzeyleri arttıkça o ülkenin ekonomisi de düzelecektir.

Kullanım Alanı:

Bir ülkedeki okur yazarlık oranı, o ülkenin gelişmişliğini göstermek için kullanılan bir kavramdır. Sık sık haberlerde okuma yazma kurslarının açıldığı duyurulur. Çünkü bir ülkedeki okur yazar oranının fazla olması, o ülkenin gelişmişliğini göstermesi açısından önemlidir.

Kullanım Fırsatı:

Öğrenciler aşağıdaki hikayeyi dramatize ederler. Drama sonunda okur yazarlığın önemi vurgulanır.

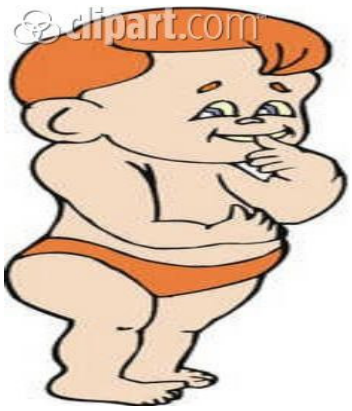
"Otobüs durağında yaşlı bir teyze beklemektedir. Otobüs gelince biner. Otobüs bir süre yol alır. Ardından teyze yolculardan birine "Çandır'a ne kadar

kaldı?” diye sorar. Yolcu, otobüsün oradan geçmediğini söyler. Bunun üzerine teyze üzülür, dizlerini döver, okumadık böyle olduk der.

UTANMAK

Tanım:

Öğrencilere aşağıdaki resim gösterilir.

Resimle ilgili şu sorular sorulur:

- Resimdeki çocuk sizce nasıl davranıyor?
- Sizce çocuk ne hissediyor?
- Bu çocuk neden utanmış olabilir?

Sorular öğrenciler tarafından cevaplandırılır. Ardından öğretmen aşağıdaki açıklamaları yapar.

Utanmak "onursuz sayılacak veya gülünç olacak bir duruma düşmekten üzüntü duymak, korkmak" demektir.

Utanmanın eş anlamlısı "mahcup olmak" tır.

"Düğün sofrasında kendisinden başka böyle çatal tutanı göremeyince pek utandı". (A.Gündüz)

Utanmak aynı zamanda "sıkılmak ya da çekinmek" demektir.

"Birbirimizden utanarak karşı karşıya on dakika sustuk". (Y.Z.Ortaç)

Yani utanmanın *mahcup olmak, sıkılmak, çekinmek* anlamları vardır.

Karşılaştırma:

Bir toplulukta rahatça konuşamayan ve kendini ifade edemeyen kişilere "utangaç" denir.

UTANGAÇ	UTANMAZ
Bir toplulukta güvenini yitiren, rahat konuşamayan ve rahat davranamayan kişilere utangaç denir.	Utanma duygusu olmayan.
Utangacın eş anlamlıları:	Utanmazın eş anlamlıları:
Sıkılgan, mahcup	Yüzsüz, arsız

Yaşandığı Anlar:

Bazı insanlar yabancı biriyle ilk defa tanıştıklarında utanırlar. Buradaki utanma "sıkılma, çekinme" anlamındadır.

Bir topluluk içinde bir insan gülünç duruma düşerse o zaman utanır.

Örneklendirme:

Öğrencilere bu güne kadar hiçbir topluluk içinde utanıp utanmadıkları sorulur. Birkaç öğrenci yaşadıklarını anlatır.

SARIK

Tanım:

Sarık kavuk, fes gibi bazı başlıkların üzerine sarılan tülbente verilen addır.

Bazı kaynaklarda Nasrettin Hoca'nın "İş Sarıkta mı?" fıkrası "Hocanın Kavuğu" ismiyle anlatılmaktadır. Aslında sarık kavuğun üzerine sarılan beyaz bezdir.

Kullanım Alanı:

Hoca, imam gibi din görevlileri tarafından kullanılır.

Önemi:

Kavuk, fes ve sarık gibi başlıklar ve sargılar 1 Kasım 1922 Şapka Kanunu çıkana kadar halk tarafından da kullanılıyordu. Ancak günümüzde bu başlıklar sadece Müslüman din görevlileri tarafından , görevlerini yaptıkları mekan içinde kullanılmaktadır.

Kullanım Fırsatı:

Beyaz tülbentten yapılan basit bir sarık öğrencilere verilir. Bununla "İş Sarıkta Mı?" okuma parçasını dramatize ederler.

2. METİN

ÇAĞDAŞ VE AYDINLIK YOL

ÇAĞDAŞ ve AYDINLIK YOL

Ulusumuzun önderi ve cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk , bize bir yol göstermiştir. Bu yol, çağdaş ve aydınlık bir yoldur. Bu yolda yürüyebilmek ve Atatürk'ün belirttiği **çağdaş uygarlık düzeyine** çıkabilmek için önce yurdumuzu korumalıyız.

Ulusal korunmamızın gücü ordumuzdur. Ordumuzun temel kaynağı da halkımızdır. Yirmi yaşına gelen her genç erkek seve seve askere gider. Oğlunu askere gönderen anne ve babalar da bundan büyük bir kıvanç duyarlar. Askere sevinçle gitmemiz , Atatürk'ün belirttiği gibi , "Başkalarının keyfi , şan ve şöhreti için değil, yalnız bu aziz topraklar içindir."

Askerlik yapmak yurttaşlık görevimizdir. Ancak, yurttaşlık görevimiz sadece askerlikle sınırlı değildir. Seçme ve seçilme hakkını kullanmak, vergi vermek, yasalara uymak da yurttaşlık görevlerimizdir. Yurdumuzun korunması ve yücelmesi için bu görevleri eksiksiz ve isteyerek yerine getirmemiz gerekir.

Atatürk, yurttaşlık görevlerine büyük önem vermiştir. Cumhuriyet yönetiminde yurttaşlık görevleri yeniden düzenlenmiş ve hiç kimseye ayrıcalık tanınmamıştır. Herkes yurduna ve ulusuna karşı aynı derecede sorumludur.

Yurttaşlık görevleri yerine getirildikçe kişiler daha mutlu olur ve huzur içinde yaşarlar. Bu nedenle üzerimize düşen görevleri seve seve yaparız.

Ulus olarak mutluluğumuzu ve huzurumuzu devam ettirmek ve varlığımızı korumak için sadece yurttaşlık görevlerini yapmakla yetinmemeliyiz. Askerî gücümüzü üst seviyede tutmalı, bilim ve teknolojide çağdaş uygarlık düzeyine çıkmalıyız. Bunu da ancak bilim ve teknolojiye önem vererek başarabiliriz.

Atatürk diyor ki:

“Bilim ve tekniğin dışında yol gösterici aramak aymazlıktır, bilgisizliktir”.

Yüce Atatürk , bu düşüncesini şu özdeyişle pekiştiriyor:

“Hayatta en gerçek yol gösterici bilimdir.”

Akılcılık ve bilim , Atatürkçülüğün temel öğeleridir. Atatürk ilke ve devrimlerinin tümü akılcılığa dayanır. Bu temel öğeleri yol gösterici olarak benimseyecek ve bu aydınlık yolda yürümeye devam edeceğiz.

Yüksel OCAKLI

ÇAĞDAŞ ve AYDINLIK YOL

Seçilen Anahtar Kelime ve Kavramlar:

- Ulus
- Cumhuriyet
- Uygarlık
- Halk
- Yurttaş
- İlke
- Özdeyiş

ULUS

Tanım:

Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan ,aralarında din, dil, tarih bağları olan topluluklara "ulus" denir.

Ulusun eş anlamlısı ise "millet" tir.

Türk Ulusu (Milleti) Türk toprakları üzerinde yaşamaktadır.

Karşılaştırma:

ULUS	HALK
Ulusu oluşturan insanlar çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşarlar.	Halkı meydana getiren insanlar da aynı topraklar üzerinde yaşarlar.
İnsanlar arasındaki din, dil ve tarih bağları ortaktır.	İnsanlar arasındaki din, dil ve tarih bağları ortak olmayabilir.
Aynı uyrukta olmayabilirler.	Aynı uyruktadırlar.(Aynı devletin yönetimi altındadırlar).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nden nüfus cüzdanını alan herkesin uyruğu T.C. dir.

Kullanım Alanı:

Aralarında dil, din ve tarih bağları olan insan topluluğunu tanımlamak için ulus (millet) kelimesi kullanılır. Ulusu oluşturan kişiler aralarındaki bu

ortak bağlara rağmen aynı topraklar üzerinde yaşayamayabilirler. Örneğin, Türk ulusunu oluşturan kişiler Türkiye dışında da yaşayabilirler.

Önemi:

Bir insan topluluğunun ulus (millet) olması neden önemlidir?

Ulus bilincine sahip olan toplulukları oluşturan bireyler arasında ortak din, dil ve tarih bağları vardır. Millet bilincini taşıyan topluluklar sevinçte ve kederde hep tek yürek olmayı bilmişler, birlik ve beraberliklerini korumuşlardır. Ülkelerine yapılan bir saldırıda tek yürek davranmışlardır. Geçtiğimiz aylarda ülkemiz toprakları içinde Mersin' de Türk Bayrağı'na karşı çok büyük bir saygısızlık yapılmış ve bayrağımız yakılmak istenmiştir. Ancak ulusumuz bu olaya tepki göstermiş, her yerde protesto gösterileri ve yürüyüşleri yapılarak, ülkemiz Türk Bayrakları ile donatılmıştır.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere çalışma kağıdı 2 verilerek ulus sözcüğüyle ilgili akrostiş çalışması yapmaları istenir.

Çalışma Kağıdı: 2

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıdaki boşluğa *"ulus"* sözcüğüyle ilgili akrostiş çalışması yapınız.

U

L

U

S

CUMHURİYET

Tanım:

"Milletin egemenliğini kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığı ile kullandığı devlet biçimine cumhuriyet" denir.

Türkiye Devleti bir cumhuriyettir.
Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusudur.

Aşağıdaki sorular öğrencilere sorularak cevaplandırmaları istenir.

S. Devletimizin adı nedir?
C. Türkiye Cumhuriyeti

S. Devletimizin yönetim biçimi nedir?
C. Cumhuriyet

S. Cumhuriyet ne zaman ilan edilmiştir?
C. 29 Ekim 1923

Karşılaştırma:

CUMHURİYET YÖNETİMİ	PADİŞAHLIK YÖNETİMİ
Türkiye Devleti bir cumhuriyettir.	Osmanlı İmparatorluğu padişahlık ile yönetilmiştir.
Egemenlik millete aittir ve millet bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullanır.	Egemenlik millete değil, padişaha aittir.

Millet kendini yönetecek kişileri seçme hakkına sahiptir.	Millet kendini yönetecek kişileri seçme hakkına sahip değildir.
Seçimle iş başına gelen kişiler görev süreleri bitince giderler. Görevler babadan oğula geçmez.	Padişahlık babadan oğula geçer.

Kullanım Alanı:

Bazı ülkelerin isimlerinde cumhuriyet kelimesi kullanılmaktadır. Örneğin;

- Türkiye Cumhuriyeti
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Yukarıdaki ülkelerin yönetim biçimleri cumhuriyettir, ancak isminde cumhuriyet kelimesinin yer almadığı ülkelerde de yönetim biçimi cumhuriyet olabilir. Örneğin;

- Almanya
- Fransa

Önemi:

Cumhuriyet yönetimi egemenliği halka vermiştir. Herkes kendini yönetecek kişileri kendisi seçer. Seçim yoluyla iş başına gelenler , kendilerini seçenlerin temsilcileridir.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere "Cumhuriyet yönetiminde en önemli unsurun halkın kendini yönetecek kişileri kendisinin seçmesi" olduğu söylenir. O derste temsîli olarak bir sınıf başkanı seçimi yapılır.

Önce sınıf başkanının görevleri söylenir. Ardından bu görevi yapmak isteyen adayların isimleri tespit edilir. Sınıftaki her öğrenci başkan olmasını istediği adayın isminin yer aldığı oy pusulasını oy sandığına atar. Oy verme işlemleri gizli yapılır. Bu işlem sona erdikten sonra, sandıktaki oyların sayımına geçilir. En çok oyu alan aday başkan olur.

UYGARLIK

Tanım:

Uygarlık "bir ülkenin, bir toplumun, maddî ve manevi varlıklarının fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili niteliklerinin tümü demektir." Aslında uygarlık bir ülkenin bilim, sanat , kültür alanlarındaki gelişmişlik düzeyini gösterir.

Uygarlığın eş anlamlısı medeniyettir.

Karşılaştırma:

UYGAR	İLKEL
Uygar hem insanlar hem de toplumlar için kullanılabilen bir kelimedir.	İlkel de hem insanlar hem de toplumlar için kullanılabilen bir kelimedir.
Fikir, sanat , sanayi alanlarında çok büyük bir gelişme göstermiş olan. (Toplumlar için)	İlk durumunda kalmış olan, henüz gelişmesinin başında olan.(Toplumlar için)
Kültürlü, eğitimli, görgü kurallarına uyan kişi. (İnsanlar için)	Eğitimsiz, kültürsüz, görgüsüz olan. (İnsanlar için)

Kullanım Alanı:

Öğrencilere uygarlık sözcüğünü ve uygarlıkları Sosyal Bilgiler derslerinde ve kitaplarında öğrendiğimiz ve bu sözcüğün eskiden yaşamış birçok ulusun bize yaşayışını, kültürünü v.b. anlattığı söylenir. "Anadolu Uygarlıkları".

Önemi:

Uygar olma hem toplumlar hem de kişiler için kullanılan bir kelimedir.

Uygar toplumlar bilimde, sanatta, sanayide ilerlemiş olan toplumlardır. Bu tür toplumların iyi bir eğitim sistemleri, önemli bilim adamları, iyi bir siyasal sistemleri ,gelişmiş fabrikaları vardır. Yani uygar toplumlar ekonomik yönden de güçlü olan toplumlardır.

Uygar insan ise kültürlü, eğitimli, medenî insan demektir. Uygar insan nerede , nasıl davranması gerektiğini bilen, görgü kurallarına uyan , iyi eğitim almış insan demektir.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere çalışma kağıdı 3 verilir. Bu kağıtta karışık resimler vardır. Bunlardan hangilerinin uygarlığı (medeniyeti), hangilerinin ilkelliği temsil ettiğini öğrenciler resimlerin altlarına yazarlar .

Çalışma Kağıdı: 3

Aşağıda karışık olarak verilmiş resimler bulunmaktadır. Bunlardan uygarlığı temsi edenin altına U, ilkelliği temsil edenin altına İ yazınız.

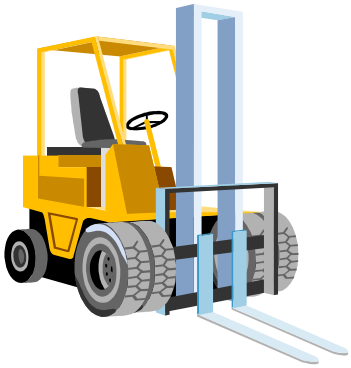
……

……..

……

……

HALK

Tanım:

"Aynı ülkede yaşayan, aynı uyrukta olan insan topluluğuna halk "denir.

"Belli bir bölgede veya çevrede yaşayanların bütününe de halk denilmektedir. Ör: Mahalle halkı

Öğrencilere aşağıdaki tümcelerde "halk" sözcüğünün hangi anlamda kullanıldığı sorulur.

"Bütün köy halkı orada idi". (Ö. Seyfettin)
Türk halkı yüzyıllardır Anadolu toprakları üzerinde yaşıyor.

Karşılaştırma:

HALK	ULUS
Halkı meydana getiren insanlar aynı topraklar üzerinde yaşarlar.	Ulusu oluşturan insanlar da çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşarlar.
İnsanlar arasındaki din, dil, tarih bağları ortak olmayabilir.	İnsanlar arasındaki din, dil ,tarih bağları ortaktır.
Aynı uyruktadırlar.	Aynı uyrukta olmayabilirler.

Kullanım Alanı:

Aralarında dil, din, tarih bağları olmasa bile aynı topraklar üzerinde yaşayan insan topluluğunu tanımlamak için halk kelimesi kullanılır. Bazen de

belli bir bölgede veya çevrede yaşayanların bütününü tanımlamak için de halk kelimesi kullanılır.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere çalışma kağıdı 4 verilir. Ulus ve halk kelimeleriyle ilgili eşleştirme çalışması yaptırılır.

Çalışma Kağıdı: 4

Sevgili Öğrenciler, aşağıdaki balonlarda yer alan ifadeleri okuyunuz. İfadeleri uygun olan ***ulus*** ya da ***halk*** kelimeleriyle eşleştiriniz.

İnsanlar arasındaki dil, din, tarih bağları ortaktır.

Aynı uyrukta olmayabilirler.

Aynı topraklar üzerinde yaşarlar.

HALK

ULUS

Aynı uyruktadırlar

Aralarında dil, din, tarih bağları olmayabilir.

Aynı topraklar üzerinde yaşamayabilirler.

YURTTAŞ

Tanım:

Yurttaş " yurtları veya yurt duyguları bir olanlardan her biri" demektir. Yurt ise bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası yani vatandır.

Yurttaşın eş anlamlısı ise "vatandaş" tır.

Karşılaştırma:

YURTTAŞ (VATANDAŞ)	MÜLTECİ
Bir ülkenin uyruğu altında olan kimse.	Bir ülkeye sığınmış olan kimse.
Yurttaşı olduğu ülkedeki tüm vatandaşlık haklarına sahiptir.	Sığındığı ülkedeki vatandaşların sahip olduğu haklara sahip değildir.

Kullanım Alanı:

Günümüzde hemen hemen her resmi işlemi yaptırırken, okula kayıt yaptırdığımızda, sınavlara başvuru formlarında v.b. yerlerde T.C. Kimlik numarası istenmektedir. Bu numara aslında her Türk yurttaşının (vatandaşı) vatandaşlık numarasıdır.

Önemi:

Bir yurttaşın vatandaşı olduğu ülkede bazı hakları ve o ülkeye karşı bazı sorumlulukları vardır. Bu görev ve sorumluluklardan bazıları şunlardır:

- Askere gitmek

- Yasalara uymak
- Seçme ve seçilme hakkını kullanmak
- Vergi vermek . (Vergi, kamu hizmetlerine harcamak için hükümetlerin doğrudan doğruya veya bazı maddelerin fiyatlarına zam yaparak topladığı para.)

Kullanım Fırsatı:

Bir yurttaşın vatandaşı olduğu ülkede bazı hakları ve o ülkeye karşı bazı sorumlulukları vardır. Öğrencilere bu görev ve sorumlulukların neler olduğu sorulur. Ardından bunların askere gitmek, yasalara uymak, seçme ve seçilme hakkını kullanmak, vergi vermek v.b olduğu söylenir. Öğrencilere çalışma kağıdı 5 verilerek bunlardan birini resmetmeleri istenir.

Çalışma Kağıdı: 5

Sevgili Öğrenciler, bir vatandaşın sahip olduğu haklardan ya da görevlerinden birini seçerek aşağıdaki boşluğa bununla ilgili bir resim yapınız.

İLKE

Tanım:

İlke “temel düşünce, temel inanç” demektir.

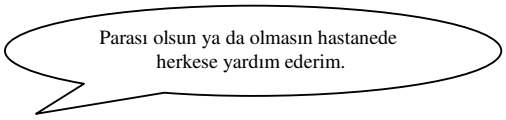
“Prensip, unsur, umde” kelimeleri ise ilkenin eş anlamlılarıdır.

Bir ülkenin ya da toplumun ilkeleri olabileceği gibi kişilerinde ilkeleri (prensipleri) olabilir.

Türkiye Cumhuriyeti olarak bizim ilkelerimiz Atatürk’ün belirlediği ilkelerdir. Bunlar: Devletçilik, Laiklik, İnkılapçılık, Milliyetçilik, Halkçılık ve Cumhuriyetçilik’tir.

Kişilerin de kendilerine özgü ilkeleri olabilir. Örneğin;

Karşılaştırma:

İLKE (PRENSİP)	KRİTER (ÖLÇÜT)
Temel düşünce ve inanç demektir.	Bir yargıya varmak veya değer vermek için başvurulan ilke, kıstas

"Prensip, unsur, umde" eş anlamlılarıdır.	"Ölçüt, kıstas" eş anlamlılarıdır.

Onun en önemli ilkesi işini her şeyin üstünde tutmasıydı.
Zenginlik her zaman çalışkanlığın ölçütü olamaz.

Önemi:

Belirli prensiplere sahip olmak hem ülkeler için hem de bireyler için çok önemlidir. Çünkü bunlar ülkelere ve bireylere kişilik ve saygınlık kazandırır.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere çalışma kağıdı 6 verilir.

Çalışma Kağıdı: 6

Sevgili Öğrenciler, *ilke* ve *kriter* kelimeleriyle ilgili olarak aşağıdaki soruları cevaplayın.

İLKE

Nedir?.....

Eş Anlamlısı Nedir?.....

Bir Cümle Yazınız:……..

KRİTER

Nedir?.....

Eş Anlamlısı Nedir?.....

Bir Cümle Yazınız:……..

ÖZDEYİŞ

Tanım:

Özdeyiş "bir düşünceyi, bir duyguyu, bir ilkeyi kısa ve kesin bir biçimde anlatan , genellikle kim tarafından söylendiği bilinen özlü söz" anlamına gelmektedir.

"Vecize" özdeyişin eş anlamlısıdır.

"Hayatta en hakikî mürşit ilimdir" (M.Kemal ATATÜRK)

Karşılaştırma:

ÖZDEYİŞ	ATASÖZÜ
Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir ilkeyi kısa ve kesin bir biçimde anlatan sözlerdir.	Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş sözlerdir.
Özdeyişlerin kim tarafından söylendiği bellidir.	Atasözlerinin kim tarafından söylendiği belli değildir.
Özdeyişler genelde gerçek anlamlıdır.	Atasözleri mecaz anlamlıdır.
Örnek: "Öğretmenler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır." M.Kemal ATATÜRK	Örnek: Komşu komşunun külüne muhtaçtır.

Kullanım Alanı:

Bir düşünceyi ya da bir duyguyu kısa ve kesin bir biçimde anlatan ve kim tarafından söylendiği belli olan sözleri tanımlamak için özdeyiş (vecize) kelimesi kullanılır.

Önemi:

Özdeyişleri (vecizeleri) söyleyen insanlar bilim, sanat, kültür, edebiyat, siyaset v.b. alanlarda önemli yerlere gelmiş, deneyimli insanlardır. Bu nedenle özdeyişler bizim bu tür insanların düşünce ve deneyimlerinden faydalanmamızı sağlar.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere çalışma kağıdı 7 verilir.

Çalışma Kağıdı: 7

Aşağıda yer alan cümlelerden özdeyiş (vecize) olanların başına Ö , atasözü olanların başına ise A harfi koyunuz.

( ) Sakla samanı, gelir zamanı.

( ) Ummadığın taş , baş yarar.

( ) “Bütün büyük işler, küçük başlangıçlarla olur”.(Çiçero)

( ) Aslan yattığı yerden belli olur.

( ) “Güçlükler, başarının değerini artıran süslerdir”. (Moliere)

( ) Kızını dövmeyen dizini döver.

( ) “Öğretmenler! Yeni nesil sizin eseriniz olacaktır”. (M.Kemal ATATÜRK)

3. METİN

TELLERİ KONUŞTURAN ADAM

TELLERİ KONUŞTURAN ADAM

Graham Bell, sesi elektrik telinden geçirmek ve uzaklara iletmek istiyordu. Birçok deney yapmıştı. Güç koşullar altında çalışıyordu. Ama kararlıydı. Bir gün telleri konuşturacaktı.

2 Haziran 1875 günüydü. Graham Bell, her günkü deneylerinden birini yapıyordu. Tele akım verilince , mıknatısın iki kutbunu birleştiren levha titreşecekti. Bu deney sırasında Graham Bell, ayağını akım anahtarın üstüne basmıştı. Öteki odada bulunan yardımcısı seslendi:

-Bir dakika Bay Bell, levha yapıştı.

Graham Bell:

-Levhaya dokun da kurtulsun, dedi.

Yardımcısı levhaya dokundu. Levha kurtuldu ve Graham Bell' in sesi duyuldu. Bu deneyi birçok kez yinelediler. Graham Bell konuştukça, yardımcısı levhaya dokunuyor ve onun sesini duyuyordu.

Aylarca uğraşıp basit bir telefon yapmayı başardılar. Telefon vericisini atölyeye , alıcıyı da uzak bir yere koydular. Graham Bell, vericinin başında şöyle dedi:

-Beni duyuyor musunuz? Duyuyorsanız lütfen geliniz.

Birkaç dakika sonra yardımcısı koşarak geldi. Heyecanla bağırıyordu:

-Duydum Bay Bell! Sesinizi duydum. Sizi kutlarım, telleri konuşturmayı başardınız!..

Egon LARSEN

TÜRKÇEMİ İLERLETİYORUM

(Emin ÖZDEMİR)

(Düzenlenmiştir)

TELLERİ KONUŞTURAN ADAM

Seçilen Anahtar Kelime ve Kavramlar:

- Deney
- Mıknatıs
- Kutup
- Akım
- Telefon
- Atölye
- Verici

DENEY

Tanım:

Öğrencilere aşağıdaki resim gösterilir ve bu resimde ne gördükleri sorulur.

Bilimsel bir gerçeği göstermek, bir yasayı doğrulamak, bir varsayımı kanıtlamak amacıyla yapılan işlemlere "deney" denir.

"Tecrübe ve deneyim" deneyin eş anlamlılarıdır.

Karşılaştırma:

DENEY	GÖZLEM
Bilimsel bir gerçeği göstermek bir yasayı doğrulamak için yapılan işlemlerdir.	Bir nesnenin, olayın ya da gerçeğin niteliklerini bilmek için dikkatli ve plânlı yapılan incelemelerdir.
Araç-gereç kullanılır.	Araç-gereç kullanılır.
Bilimsel bir yöntemdir.	Bilimsel bir yöntemdir.

Kullanım Alanı:

Bir araştırmacı ya da bir kişi herhangi bir konuda bir gerçeği ispat etmek istiyorsa deneye başvurur.

Okullarımızda bazı derslerde deneyler yapılırken, bazılarında yapılmamaktadır.

Dersler

Deney yapılan dersler	Deney yapılmayan dersler
Fen bilgisi	Türkçe
	Sosyal bilgiler

Öğrencilere deney denince ilk olarak akıllarına ne geldiği sorulur. Öğrenci cevapları dinlenir. Ardından şu açıklamalar yapılır: Deney denince aklımıza hemen "Laboratuar" gelir. Laboratuar bilimsel ve teknik araştırmalar, çalışmalar için gerekli araç ve gereçlerin bulunduğu yere denir. Laboratuarda mikroskop, deney tüpleri , beher v.b araçlar vardır. Laboratuarda bulunan bu araçlar kullanılarak deney düzenekleri hazırlanır ve deney yapılır.

Önemi:

Öğrencilere sorulur. "Fen Bilgisi derslerinde deney yapıyor musunuz?". Öğrenci cevapları alınır. Daha sonra şu soru sorulur. "Deney yaptığınız konuları mı, yoksa yapmadığınız konuları mı daha iyi öğreniyorsunuz?". Öğrencilerin görüşleri dinlenir. Ardından şu açıklamalar yapılır:

İspatlanabilir olan , yani aynı araçlarla, aynı şartlarda yapıldığında aynı sonucu verecek bir konuyu merak ettiğimizde bunu deneyle yaparsak daha iyi

anlarız. Yani yaparak, yaşayarak, deneyerek daha iyi öğreniriz. Bu nedenle deneyler çok önemlidir ve derslerde mutlaka kullanılmalıdır.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere şu soru sorulur: " Telleri Konuşturan Adam metnine göre Grahambell deneyinde hangi araç- gereçleri kullanmıştır, söyleyiniz?" (Alıcı, verici, levha , mıknatıs)

Öğrencilerle birlikte basit bir deney yapılır. Elektrik devreleri deneyi için pil, anahtar, ampul, duy ve bakır tellerden oluşan basit bir deney düzeneği kurulur. Anahtarın açık ya da kapalı olmasına göre lambada meydana gelen değişiklikler gözlenir ve bunlarla ilgi bir deney planı öğrenciler tarafından doldurulur.

Deney Planı

Deneyin adı:
Deneyin amacı:
Deneyin süresi:
Kullanılan araç-gereçler:
Deneyin yapılışı:
Deneyin sonucu:

MIKNATIS

Tanım:

Sınıfa bir mıknatısla girilir. Öğrencilere bu maddenin ne olduğu sorulur. “Manyetik kutup özelliğine sahip , demir, nikel, kobalt gibi metalleri çeken maddeye “mıknatıs” denir. U ya da çubuk şeklinde olabilir”(http://tr.wikipedia.org/wiki/M%C4%B1knat%C4%B1s.13.04.2005).

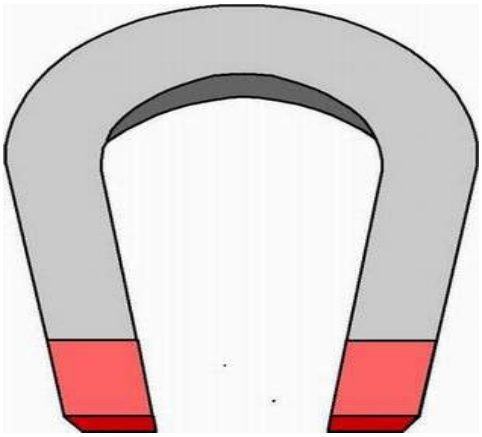
Çekiciliği, albenisi olan kimseler için “mıknatıs” gibi sözcüğü kullanılır.

Aşağıdaki tümcelerde “mıknatıs” sözcüğü hangi anlamda kullanılmıştır?

“Ahmet Bey konuşunca herkes bir mıknatıs tarafından çekiliyormuş gibi onun etrafında toplanıyordu”.

“Toplu iğneleri mıknatıs yardımıyla toplayabilirsin”.

N S

Mıknatısların iki kutbu vardır. Bunlar N ve S harfleriyle adlandırılırlar.

Mıknatısın kutuplarına + ve – kutuplarda diyebiliriz.

Elimize iki mıknatıs alalım ve birinin + diğerinin ise – kutbunu birbirine yaklaştıralım.Bu durumda mıknatıslar birbirini çekecektir.

Elimize yine iki mıknatıs alalım ve bu kez mıknatısların aynı olan kutuplarını (+ ve + ya da – ve -) birbirlerine yaklaştıralım. Bu durumda mıknatıslar birbirlerini itecektir. Buradan şu sonuç çıkarılabilir. Mıknatısların aynı olan kutupları birbirini iterken zıt olan kutupları birbirini çekecektir.

Kullanım Alanları:

Mıknatıslar;

- Deneylerde
- Buzdolabı süslerinde
- Çantaların kapatma kilitlerinde kullanılmaktadır.

Önemi:

Mıknatıslar fen bilgisi derslerinde deneylerde kullanılır. Ayrıca birbirine karışmış olan demir tozu- kum, demir tozu-toprak v.b. maddeleri birbirinden kolaylıkla ayırmada kullanılır.

Kullanım Fırsatları:

Öğrencilere bir avuç demir tozu ve toprak karışımı gösterilir. Bu karışımdaki maddeleri nasıl birbirinden ayırabilecekleri sorulur. Mıknatıs yardımıyla demir tozları topraktan ayrılır.

KUTUP

Tanım:

Yer yuvarlağının , ekvatordan en uzak olan yer ekseninin geçtiği var sayılan iki noktasından her birine kutup denir. (Kuzey kutbu, güney kutbu)

Birbiriyle karşıt olan şeylerden her birine kutup denir.

Elektrik akımını oluşturan gerilim ayrılığının en yüksek dereceyi bulduğu iki noktadan her birine kutup denir.

Bir mıknatıs demirinin iki ucundan her birine kutup denir.

Aşağıdaki tümcelerde "kutup" kelimesi hangi anlamda kullanılmıştır?

- Mıknatısın zıt kutupları birbirini çekerken, aynı olan kutupları birbirini iter.
- Oğluyla babası zıt kutuplardaydı. Birinin olur dediğine diğeri olmaz diyordu.
- Dünyanın dönme hızı ekvatordan kutuplara doğru gidildikçe azalır.

Karşılaştırma:

KUTUP	UÇ
Bir nesnenin iki ucu.	Uzun bir nesnenin biten son noktası.

Mıknatısların kutuplarını birbirine yaklaştırdı.
Mıknatısların uçlarını birbirine yaklaştırdı.

Kullanım Alanı:

Yer yuvarlağının (dünyanın) iki uç noktasını anlatmak için, mıknatısın iki ucu için, birbirine zıt (karşıt) olan şeylerden bahsederken kutup sözcüğü kullanılır.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere dünya modeli verilir. Model üzerinde kutupları göstermeleri ve adlarını söylemeleri istenir.

Öğrencilerden mıknatıs üzerinde mıknatısın kutuplarının göstermeleri istenir.

AKIM

Tanım:

Akım;

Hava, su gibi akışkan maddelerin belli bir yönde akışına denir.

Elektrik yüklerinin belli bir yönde akışına denir.

Sanatta, siyasette, düşünce hayatında ortaya çıkan yeni bir görüş, yöntem ,hareket ya da tarza denir.

Aşağıdaki cümlelerde "akım"sözcüğü hangi anlamda kullanılmıştır?

- Ressamların peşinden sürüklendiği bu gerçekçilik akımı birçok sanatsever tarafından beğeniliyor.
- Deney düzeneğinde anahtar açılınca akım geçer.
- Evin içinde sürekli bir hava akımı var.

Telleri Konuşturan Adam metninde akım elektrik yüklerinin belli bir yönde akışı anlamında kullanılmıştır. İşte bu akımı ölçen araca "ampermetre" denir.

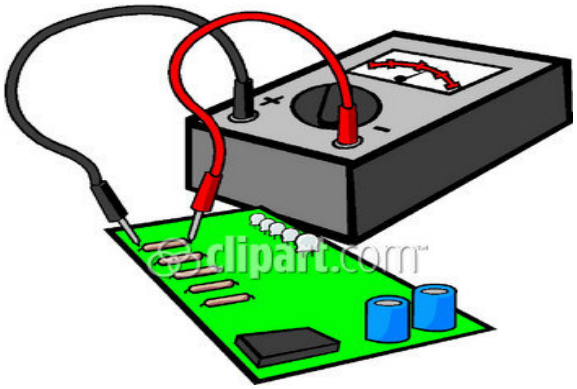
Ampermetre (Akım ölçer): Bir elektrik akımının şiddetini ölçmeye yarayan aygıta akım ölçer denir.

Kullanım Alanı:

Akışkan maddelerin belli bir yöndeki akışını anlatırken; elektrik yüklerinin akışından bahsederken; edebiyat, bilim, sanat, siyaset v.b. alanlarda ortaya çıkmış yeni bir görüşü tanımlarken akım kelimesi kullanılır.

Kullanım Fırsatı:

Hazırlanan deney düzeneğinde (elektrik devresi) anahtarın açılmasıyla akımın pilden *lambaya* doğru gittiği söylenir. Eğer anahtar kapalı olsaydı akım lambaya gitmeyecekti. Bu durumda lambada herhangi bir değişiklik olup olmayacağı öğrencilere sorulur. Akım gitmediğinde lambanın yanmayacağı söylenir.

TELEFON

Tanım:

Sınıfa birkaç çeşit telefon getirilir. Öğrencilere bunların çeşitleri sorulur. Ardından telefonun tanımı yapılır.

Telefon belirli uzaklıktaki konuşmaları ileten bir araçtır. Yani birbirinden uzakta bulunan iki kişinin konuşmasını sağlayan cihazdır.

Karşılaştırma:

Telefon çeşitleri karşılaştırılır.

Telsiz telefon	Cep telefonu	Normal telefon
Sabit değildir.	Sabit değildir.	Belirli bir yere sabitlenmiştir.
Belirli bir uzaklığa kadar olan yerlerde (150 m) kullanılır.	Kapsama alanı içindeki her yerde kullanılabilir.	Ev, işyeri, okul dükkan, mağaza.. v.b. her yerde kullanılır.

Telefon insanlar arasında haberleşmeyi sağlayan bir iletişim aracıdır. Telefon dışında da haberleşmeyi sağlayan iletişim araçları vardır.

Telefon	Telgraf	Mektup
Kişiseldir	Kişiseldir.	Kişiseldir.
İşitseldir.	Yazılıdır.	Yazılıdır.

Kullanım Alanları:

Günlük yaşantımızda telefonu evde , okulda, işyerlerinde, sokakta, piknikte… kısaca her yerde kullanıyoruz.

Önemi:

Telefon çağımızda insanların en çok kullandığı iletişim araçlarından biridir. Özellikle cep telefonları ile bu kullanım artmıştır.

Sevdiklerimizden haber almak, önemli bir bilgiyi iletmek için hep telefonları kullanırız. Ayrıca bazen yangın, kaza, hastalık gibi çok acil durumlarla karşılaşabiliriz. İşte böyle durumlarda telefonlar hayat kurtarıcı bile olabilir. Bu nedenle acil telefon numaralarını herkes bilmelidir.

- 112: Hızır acil (Acil servis)
- 155: Polis imdat
- 156: Jandarma
- 110: Yangın

Kullanım Fırsatı:

Sınıfa getirilen örnek telefon konuşması diyalog olarak okunur. Daha sonra öğrenciler ikişerli gruplar halinde kurallara uygun telefon konuşmaları yaparlar.

-Alo, ben Nilay. 319 46 42 mi? Onur'la mı görüşüyorum.
-Evet ben Onur.
-Onur ben bugün okula gelemedim. Acaba yarın hangi konuyu işleyeceğiz?
-İletişim konusunu işleyeceğiz.
-Çok teşekkür ederim, iyi günler.
-İyi günler.

ATÖLYE

Tanım:

Zanaatçıların veya resim, heykel sanatlarıyla uğraşanların çalıştıkları yere atölye denir. Atölyenin eş anlamlısı işliktir.

Zanaat: İnsanların maddeye dayanan ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan, öğrenimle birlikte tecrübe, beceri ve ustalık gerektiren iş. (Bakır ustası bir zanaatçıdır).

Zanaatçı: Belli bir zanaatla uğraşan, bir zanaatı meslek edinen kişi, zanaatkar.

Karşılaştırma:

ATÖLYE	LABORATUAR
Zanaatçılar, ressamlar ve heykeltıraşlar çalışır.	Bilim adamları, öğrenciler çalışır.
Bir eser ya da ürün yapılır.	Deney yapılır.

Kullanım Alanı:

Herhangi bir alanda usta olan kişilerin (bakır ustası, ayakkabı ustası…) ya da ressam ve heykeltıraşların çalıştıkları yerleri tanımlarken atölye kullanılır.

Önemi:

Resim, heykel ya da ustalık gerektiren her türlü çalışma için belirli bir yere (mekana) ihtiyaç vardır. Çünkü bu işler birçok malzeme kullanılarak yapılır. Bir ressamın malzemeleri fırçalar, boyalar, kağıtlar, paletler…v.b. dir.

Ayakkabı ustasının malzemeleri deri, kösele, iplik, çekiç, çivi….v.b. dir. Tüm bu malzemelerin saklanması ve gerektiğinde kullanılması için atölye gereklidir.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere çalışma kağıdı 8 verilir.

Çalışma Kağıdı: 8

Aşağıdaki çalışma kağıdında yer alan mesleklerle bu mesleklerin yapıldığı yerleri (mekânları) eşleştiriniz.

YERLER (MEKÂNLAR)	**MESLEKLER**
Mahkeme	Avukat
	Ressam
Okul	Öğretmen
	Doktor
Atölye	
	Heykeltıraş
Hastane	
	Hakim
Labaratuar	Hemşire
	Ayakkabı ustası
	Bilim adamı

VERİCİ

Tanım:

Verici;

Elektromanyetik dalgalar yardımıyla işaret, ses ve görüntü iletmeye yarayan cihazların genel adıdır.

Başkasına aktarılmak üzere kan, doku veya organ veren kimseye denir.

Aşağıdaki tümcelerde *verici* sözcüğü hangi anlamda kullanılmıştır?

- Bu böbreğin vericisi Ahmet Bey'miş.
- Grahambell vericinin başında şöyle dedi:
  -Beni duyuyorsanız lütfen yanıma gelin.

Karşılaştırma:

VERİCİ	ALICI
Elektromanyetik dalgalarla ses,işaret ve görüntü iletir.	Elektromanyetik dalgalarla iletilen mesajları alır.
Kan, doku, organı veren kimse.	Kan, doku, organı alan kimse.

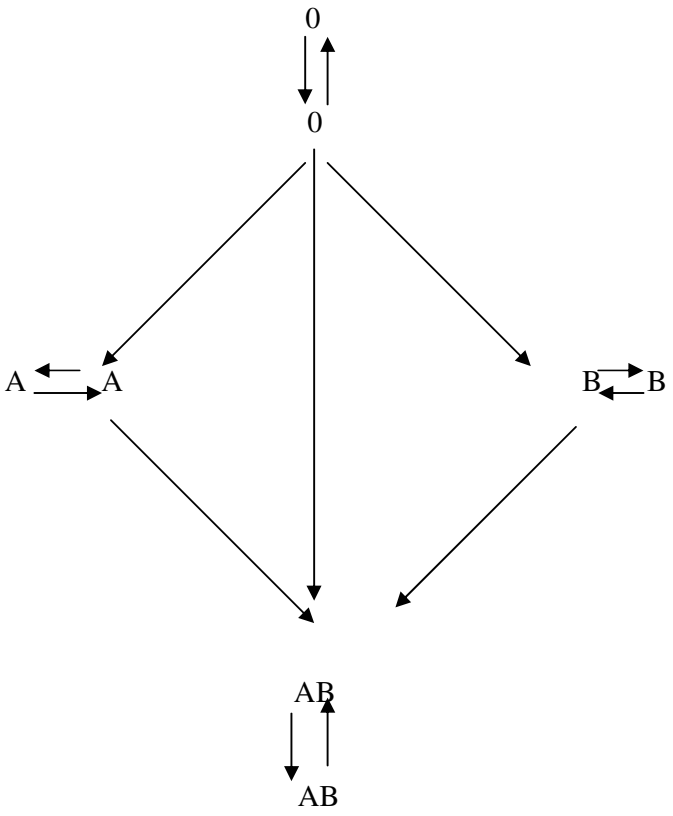

Kullanım Alanı:

Telleri Konuşturan Adam metninde Grahambell vericinin başındaydı ve sesini verciyle iletti. Yardımcısı ise alıcının başındaydı ve Grahambell'in söylediklerini alıcıyla duydu.

Kan, doku, organ nakillerinde bunları veren kimseye "verici", alan kişilere de "alıcı" denir.

Kan gruplarında 0 genel verici, AB ise genel alıcı kan gruplardır.

Önemi:

Ses, işaret ve görüntülerin bir yerden başka bir yere iletilmesi için verici kullanımı gereklidir. Örneğin siz Yozgat'tan Ankara'daki arkadaşınızla konuşmak istediğinizde sesinizi telefon vericisiyle iletirsiniz.

Kan, doku ve organ nakillerinde, bunları veren kişiler sayesinde bunlara ihtiyacı olan diğer insanların hayatları kurtulur.

Kullanım Fırsatı:

Sınıfa iki cep telefonu getirilir. Bir öğrenci telefonlardan birini alıp sınıfın dışına çıkar. Diğer öğrenci sınıfta kalır. Sınıftaki öğrenci dışarıdaki öğrenciden laboratuara gidip mıknatısı getirmesini ister. Dışarıdaki öğrenci birkaç dakika sonra mıknatısla gelir. Sınıftaki diğer öğrencilere vericinin ve alıcının kimler olduğu sorulur. Vericinin sınıftaki öğrenci, alıcının ise dışarıdaki öğrenci olduğu söylenir.

4. METİN

DİP KOÇANI

DİP KOÇANI

Yaşlı çiftçi, kabakların olgunlarını seçip işaretledi. Ertesi gün pazara götürüp satacaktı. Sabahleyin tarlaya varınca aklı başından gitti. Kabaklarının yerinde yeller esiyordu. Sadece kabakların sapları kalmıştı. Oturup bir süre düşündü. Sonra kabak saplarını bir torbaya doldurup pazarın yolunu tuttu.

Pazara girer girmez kabaklarını tanıdı. Bir polis çağırarak, kabakların kendisinin olduğunu söyledi, satıcının tutuklanmasını istedi.

Polis sordu:

— Bu kabakların senin olduğunu nerden bilelim?

Yaşlı çiftçi:

— Siz çocuklarınızı nasıl tanırsanız, ben de kabaklarımı öyle tanırım, dedi. Bakın, bunun adı Yuvarlak, şu Şişko, o da Alyanak…

Polis:

— İyi de, yasalar kabaklarınızı tanımanızı yeterli saymaz. Daha sağlam kanıtlar bulmalısınız, dedi.

Yanlarına meraklılar toplanmıştı. Yaşlı çiftçi, elindeki torbanın ağzını açtı. Kabak saplarını yere boşalttı. Konuşmasına şöyle devam etti:

— Vergi ödediyseniz bilirsiniz. Vergi memuru, ödediğiniz para karşılığında makbuz verir. Makbuzun koparıldığı yerde dip koçanı kalır. Bu koçan, size

makbuz verildiğini kanıtlar. Benim dip koçanım da işte bu kabak saplarıdır. Kabak sapları koparıldıkları yere uyarsa , kabaklar benim.

Kabak saplarını denediler. Hepsi de koparıldıkları yere uyuyordu. Durum anlaşılmıştı.

Yaşlı çiftçi kabaklarının parasını almayı başardı. Köye dönerken sevinçten uçuyordu.

Pedro de ALARCON (Pedro dö ALARKON)
Dünya Yazarlarından Öyküler
(Kısaltılmıştır.)

DİP KOÇANI

Seçilen Anahtar Kelime ve Kavramlar:

- Çiftçi
- Pazar
- Tutuklanma
- Yasa
- Makbuz
- Koçan
- Aklı Başından Gitmek

ÇİFTÇİ

Tanım:

Öğrencilere aşağıdaki resim gösterilir. Bu resim üzerinde aşağıdaki sorular yardımıyla öğrenciler konuşturulur.

- Resimdeki yer neresidir?
- Resimde hangi araçlar vardır?
- Resimdeki araçlar ne yapıyorlar?
- Bu araçlar olmadan bu işleri kimler yapıyordu?

Sorulardan sonra öğrencilere aşağıdaki açıklamalar yapılır.

Geçimini toprağı ekerek sağlayan kimseye *çiftçi* denir. Çiftçinin eş anlamlısı rençberdir.

Çiftçiler tarlalara belli dönemlerde belli ürünler ekerler. Bunlarla ilgili tüm çalışmaları (belleme, sulama…v.b) yaparlar. Traktör, biçerdöver gibi araçların yanı sıra kürek, kazma, tırmık v.b. aletler de kullanırlar. Çiftçilikle ilgili tüm bu araç gereçlere *çift çubuk* denir.

Karşılaştırma:

ÇİFTÇİ	ÇOBAN
Bitki yetiştirir.	Hayvan otlatır.
Tarlada çalışır.	Otlak ve yaylada çalışır.

Önemi:

Yediğimiz tüm bitkisel yiyecekler topraktan elde edilir. Toprağı eken ve topraktan ürün elde eden kişilere çiftçi denir. Eğer çiftçiler olmazsa, en rahat ulaştığımız ekmek bile üretilemez. Çünkü tohumu eken, buğdayı biçip değirmene götürenler çiftçileridir.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere çalışma kağıdı 9 verilir.

Çalışma Kağıdı: 9

Aşağıdaki boşluğa *çiftçi* kelimesi ile ilgili 5N 1K çalışması yapınız.

NE?.....

NİÇİN?.....

NASIL?.....

NEREDE?.....

NE ZAMAN?.....

KİM?.....

PAZAR

Tanım:

Öğrencilere aşağıdaki resim gösterilerek bu resimde neler gördükleri, buranın neresi olabileceği sorulur.

Resmin bir pazar yeri resmi olduğu söylenir. Ardından *pazar* kelimesi tanımlanır.

Haftanın belirli günlerinde kurulup satış yapılan yere pazar denir.

Cumartesi ile Pazartesi arasındaki güne Pazar denir.

Tek tip malın satıldığı yere pazar denir. (Araba pazarı)

Bir ürünü satın alan ya da alma gücünde olan ya da olduğu düşünülen ülke, topluluk ya da piyasadır. (Türkiye pazarı).

Karşılaştırma:

PAZAR	MARKET
Sebze, meyve satılır.	Sebze, meyve satılır.
Giyecek satılabilir.	Giyecek satılmaz.
Temizlik malzemeleri satılmaz.	Temizlik malzemeleri satılır.

Kullanım Alanı:

Satış yapılan yeri tanımlamak, cumartesi ile pazartesi arasındaki günü tanımlamak için pazar sözcüğü kullanılır.

Önemi:

Hem daha çok meyve, sebze çeşidi bulmak hem de bunları daha uygun fiyata almak için insanlar genelde pazarları tercih ederler.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere çalışma kağıdı 10 dağıtılır.

Çalışma Kağıdı: 10

Aşağıdaki resmi inceleyin. Sizce buranın adı nedir? Sizde daha önce gittiğiniz buna benzer bir yeri ve burada yaşadıklarınızı kısaca yazın.

TUTUKLAMA

Tanım:

Öğrencilere aşağıdaki resim gösterilir. Resimle birlikte aşağıdaki sorular sorulur.

- Resimdeki kişiye ne denir?
- Polisin görevleri nelerdir?
- Tutuklama görevi var mıdır?

Sorular cevaplandıktan sonra *tutuklama* ile ilgili aşağıdaki bilgiler verilir.

Suçlu sayılan bir kişiyi yasa yolu ile özgürlükten yoksun bırakmaya tutuklama denir. Tutuklamanın eş anlamlısı tevkiftir.

- Polis dün gece evi soyan hırsızları tutukladı.
- Cinayet zanlıları tutuklanarak cezaevine gönderildi.

Karşılaştırma:

TUTUKLAMA	SERBEST BIRAKMA
Suçu olan kişinin yakalanmasıdır.	Suçlu olmayan ya da cezası biten kişinin bırakılmasıdır.
Kanunlara göre yapılır.	Kanunlara göre yapılır.

Tevkif eş anlamlısıdır.

Kullanım Alanı:

Suçlu olan kişi ya da kişilerin polis tarafından yakalanması durumunu tanımlamak için tutuklama kelimesi kullanılır.

Önemi:

Toplum içinde yaşamanın belirli kuralları vardır. Bu kurallar kanunlarla düzenlenmiştir. Bunlara uymayan ya da bu kanunları çiğneyen kişiler bunlarla ilgili önceden belirlenmiş cezalara çarptırılırlar. İşte böyle bir durumda suçlular tutuklanır. Toplum yaşamının düzenli bir şekilde devam etmesi ve toplumun huzuru için bu gereklidir.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere bir kişinin tutuklanıp ona ceza verilmesi için belli bir suçu işlemiş olması gerektiği söylenir. Ardından bu tür suçların neler olabileceği sınıfça tartışılır.

YASA

Tanım:

T.C Anayasası ile sınıfa girilir. Öğrencilere bu kitabın ne olduğu ve ne işe yaradığı sorulur. Ardından aşağıdaki açıklamalar yapılır.

Olayların gidişinde olağan dışına yer vermeyen değişmezlik ve mecburiyet gösteren kurallara yasa denir.

Kanun yasanın eş anlamlısıdır.

Kullanım Alanı:

Bir ülkedeki huzur ortamının devamı için gerekli olan kuralların yer aldığı ve tüm insanların uymak zorunda olduğu bu kurallar bütününü tanımlamak için yasa kelimesi kullanılır.

Önemi:

Eğer yasalar olmazsa herkes her istediğini, istediği zaman yapar. Bu da toplumda kargaşa ortamı yaratır. Bu nedenle yasalar son derece önemli ve gereklidir.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere çalışma kağıdı 11 verilir.

Çalışma Kağıdı: 11

Sevgili Öğrenciler, aşağıdaki boşluğa bir **Sınıf Yasası** oluşturunuz.

SINIF YASASI

1.

MAKBUZ

Tanım:

Öğrencilere aşağıdaki resim gösterilir. Resimde ne gördükleri sorulur.

Ödenen para karşılığında verilen belgeye *makbuz* denir. Makbuzun eş anlamlısı *alındı*dır.

Karşılaştırma:

MAKBUZ	FİŞ
Paranın ödendiğini gösterir.	Paranın ödendiğini gösterir.
Koçanı vardır.	Koçanı yoktur.
Defter şeklindedir.	Rulo şeklindedir.

Kullanım Alanı:

Bir ödeme yaptığımızı gösteren belgelerden biri olan makbuz aidat ödendi belgesi olarak, bağış yapıldı belgesi olarak kullanılır.

Önemi:

Karşımıza öyle durumlar çıkar ki bazen o durumla ilgili para yatırdığımızı ispatlamak zorunda kalabiliriz. İşte bu durumlarda parayı ödediğimizde bize verilen makbuzu göstererek yanlışlıkları düzeltebiliriz.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilerden birkaç sayfadan oluşan bir makbuz koçanı hazırlamaları istenir.

KOÇAN

Tanım:

Zımbalı makbuz ya da bilet gibi şeylerin ön kısmı koparılınca defterde kalan kısma koçan denir.

Lahana, marul gibi sebzelerde yaprakların çıktığı sert gövdeye koçan denir.

Mısırın tanelerini taşıyan ve taneler atıldıktan sonra kalan sert kısma koçan denir.

Karşılaştırma:

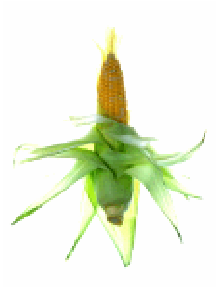
KOÇAN	KÖK
Bazı bitkilerdeki sert bölüm	Bitkiyi toprağa bağlayan bölüm
Lahana, marul, mısır koçanlı bitkilerdir.	Tüm bitkilerde kök vardır.
Bitkinin ortasındadır.	Bitkinin en alt bölümündedir.

Kullanım Alanı:

Makbuz ya da bilet bittikten sonra kalan kısmı tanımlamak ya da marul, mısır gibi yiyeceklerin ortasındaki sert kısmı tanımlamak için kullanılır.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilerden sınıfa getirilen mısır, marul ve lahanada koçanı göstermeleri istenir.

AKLI BAŞINDAN GİTMEK

Tanım:

Aklı başından gitmek,

1. Sevinçten uçmak ya da şaşkınlıktan ne yaptığını bilememektir.
2. Kendini kaybetmek demektir.

Karşılaştırma:

Aklı Başından Gitmek: Aşırı sevinç veya korku yüzünden çok telaşlanmak ve şaşırmak.

Akılına Gelen Başına Gelmek: Korktuğu kötülüğe uğramak.

Kullanım Alanı:

Çok korktuğumuz ya da aşırı sevindiğimiz durumlardaki halimizi anlatmak için aklım başımdan gitti deyimini kullanırız.

Kullanım Fırsatı:

Öğrencilere çalışma kağıdı 12 verilir.

Çalışma Kağıdı: 12

Aşağıdaki deyimlerden ne anladığınızı yanlarında bulunan boşluklara yazınız.

Aklını Başına Almak:

Aklı Başından Gitmek:

Aklına Gelen Başına Gelmek:

Aklını Oynatmak:

Aklını Başına Getirmek:

EK:2

BAŞARI TESTİ

Cinsiyeti: K( ) E( )

Okulu:

EK: 2 BAŞARI TESTİ

Açıklama:

Sevgili Öğrenciler,

Bu test "İş Sarıkta Mı?, Çağdaş ve Aydınlık Yol, Dip Koçanı ve Telleri Konuşturan Adam" okuma parçalarında bulunan ve öğrenmiş olduğunuz kelimelerle ilgili olarak hazırlanmıştır. Soruları cevaplamadan önce kağıdın sol üst köşesine cinsiyetinizi ve okulunuzu yazınız.

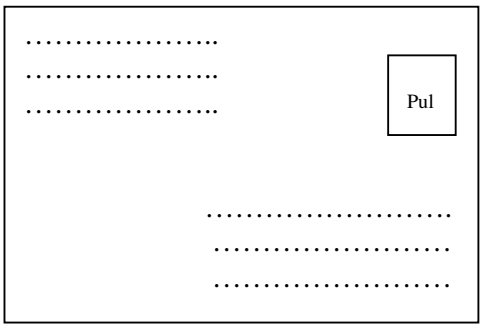
Bu testte cevaplamanız gereken soru sayısı 40'tir. 1-18 arasındaki sorular doldurmalı, 19-40 arasındaki sorular ise çoktan seçmelidir.

Testi cevaplama süreniz 45 dakikadır.

BAŞARILAR DİLERİM…

SORULAR

1. Aşağıda sizin yazdığınız bir mektuba ait zarf bulunmaktadır. Hem size ait bilgileri hem de zarfın yanında yer alan bilgileri zarf üzerindeki uygun boşluklara yerleştiriniz.

Ahmet Candan
Martı Mahallesi 9.Sok.
No:25/17
Çankaya /ANKARA

2. "Mısır, lahana, marul gibi bitkilerde içteki sert bölüme …….. denir".

   Yukarıdaki tanımda noktalı yere gelecek kelimeyi bulunuz. Bu kelimeyi **farklı bir anlamda** bir cümle içinde kullanınız.

   ……

3. Bilimsel bir gerçeği göstermek ve bir yasayı doğrulamak amacıyla yapılan işlemlere deney denir. Bir deney mutlaka belli bir plana göre yapılmalıdır. Bir deney planında olması gereken başlıklardan **iki tanesini** yazınız.

   1……..
   2……..

4. Aşağıda gruplar halinde aynı dilin konuşulduğu ülkeler bulunmaktadır. Bu ülkelerde hangi dilin konuşulduğunu altlarına yazınız.

Bahreyn	K.K.T.C.	İngiltere
Kuveyt	Türkiye	Amerika
…….	……..	……

5. "Genellikle aynı topraklar üzerinde yaşayan ve aynı ülkenin vatandaşı olan kişilere yurttaş denir". Bir yurttaşın hak ya da sorumluluklarından **iki tanesini** yazınız.

   1……..
   .

   2……..
   .

6. ***Kriter*** kelimesiyle ilgili olarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

   Nedir?.....
   Eş anlamlısı nedir?.....
   Bir cümle yazınız.……

7. Aşağıda iki resim bulunmaktadır. Bunların her ikisi için de **hoca** kelimesi kullanılmaktadır. Sizde **hoca kelimesini kullanarak** her resmin yanına onunla ilgili bir cümle yazınız.

8. Ses, görüntü vb. ileten araçlara ……. denir.

Yukarıdaki cümlede noktalı yere gelecek kelimeyi bulunuz. Bu kelimeyi **farklı bir anlamda** başka bir cümlede ifade ediniz.

……

9. Aşağıda iki resim bulunmaktadır. Bu resimlerin her ikisinde ortak olan bir taraf vardır. Bunu bulunuz ve boşluğa yazınız.

……

10. Aşağıdaki ifadelerden ulusla ilgili olanların başına **U**, halkla ilgili olanların başına **H** yazınız.

( ) Aynı topraklar üzerinde yaşarlar.
( ) Aralarında din, dil, tarih bağları olmayabilir.
( ) Aralarında din, dil, tarih bağları vardır.
( ) Aynı uyrukta olmayabilirler.

11. Başkalarına aktarılmak üzere insanlar kan, doku ya da organ verebilirler. Kan grupları arasındaki verici-alıcı ilişkisini gösteren bir şema çizip **genel alıcı** ve **genel verici** kan grubunu gösteriniz.

12. Aşağıdaki boşluğa içinde **akıl** kelimesi geçen üç tane deyim yazınız.

……
……
……
……

13. Aşağıda farklı meslek isimleri bulunmaktadır. Bu meslekleri yapan kişilerin nerelerde çalıştıklarını yanlarına yazınız.

    - Öğretmen - …….
    - Hâkim - ……
    - Heykeltıraş - ……
    - Hemşire - ……
    - Ressam - …….

14. Aşağıda bir telefon konuşmasına ait diyalog karışık olarak verilmiştir. Bu diyalogun **<u>doğru sıralanışını</u>** yazınız.

    I. Teşekkür ederim, iyi günler.
    II. Alo, 356 74 88 mi? Ben Aslı, Ali'yle görüşebilir miyim?
    III. Geçmiş olsun Ali, hastalanmışsın.
    IV. İyi günler.
    V. Evet ama şimdi iyiyim, yarın okula geleceğim.
    VI. Ben Ali.
    VII. Yarın okulda görüşürüz o zaman.

……

15. İlkel, ilk durumunda kalmış, henüz gelişmesinin başında olan, fazla gelişmemiş demektir. Buna göre aşağıda yer alan aydınlanma biçimlerinin **<u>en ilkelden en gelişmişe doğru sıralanışı</u>** nasıl olmalıdır?

    I. Mumla aydınlanma
    II. Elektrik ile aydınlanma
    III. Gaz lambası ile aydınlanma

……

16. Büşra, Fen Bilgisi dersi için basit bir elektrik devresi yapmak istiyor. Bunun için aşağıdaki araçlardan hangilerini kullanması yeterlidir?

    " Anahtar, güç kaynağı (pil vb.), iletken tel, mıknatıs, ampul"

    Büşra,……..…….

……
……
…….
kullanmalıdır.

17. Aşağıda karışık olarak verilen atasözü ve deyimlerden sadece **deyim** olanları belirleyip başına **X** işareti koyunuz.

( ) İşleyen demir pas tutmaz.
( ) İşlerini tamamlayamayınca iki ayağı bir pabuca girdi.
( ) Sakla samanı gelir zamanı.
( ) Ayağını yorganına göre uzat.
( ) Akılsız başın cezasını ayaklar çeker.
( ) Karnesini alınca sevinçten havalara uçtu.

18. Cumhuriyet yönetiminde egemenlik halka aittir ve halk kendini yönetecek kişileri seçimle belirler. Seçim süreciyle ilgili olarak aşağıdaki ifadelerin **doğru sıralanışı** nasıl olmalıdır?

I. Halk adaylar arasından seçim yapar.
II. Halkın seçtiği kişiler iş başına gelir.
III. Yönetime katılmak isteyen kişiler aday olurlar.

……

19. Aşağıdaki kelimelerden hangisi **yasa**nın eş anlamlısıdır?

a) Kanun
b) Mevzuat
c) Yönetmelik
d) Kararname

20. "Düğün sofrasında kendisinden başka böyle çatal tutanı göremeyince pek utandı." cümlesinde **utanmak** sözcüğü hangi anlamda kullanılmıştır?

a) İçerlemek
b) Şaşırmak

c) Mahcup olmak
d) Kızmak

21. Yağmur Yozgat'ın Devecipınar Kasabası'nda oturuyor.Ankara'da yaşayan amcasına kardeşinin doğum haberini vermek ve tatilde ne zaman kasabaya geleceklerini sormak istiyor. Yağmur aşağıdaki iletişim araçlarından hangisini kullanarak bu haberleri **en hızlı** yoldan amcasına verebilir?

a) Faks
b) Mektup
c) Telgraf
d) Telefon

22. Aşağıdaki sözcüklerden hangisi **uygarlık** sözcüğünün eş anlamlısıdır?

a) Modern
b) Medeniyet
c) Çağdaş
d) Gelişmiş

23. "Atasözü ve özdeyiş" ile ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi **yanlıştır?**

a) Atasözleri uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş sözlerdir.
b) Atasözlerinin kim tarafından söylendiği bellidir, ancak özdeyişlerin kim tarafından söylendiği belli değildir.
c) Atasözleri mecaz anlamlıdır.
d) Özdeyişler gerçek anlamlıdır.

24. Ali Bey , çok bilgili ve kültürlü bir insandı . Birçok alanda çalışmaları vardı. Hem sanat ve edebiyat alanlarında kitap yazıyor hem de gazetelerde çeşitli konularda yazıları yayımlanıyordu."

Yukarıdaki ifadelere göre Ali Bey'in işi nedir?

a) Araştırmacı
b) Gazeteci
c) Şair
d) Yazar

25. Aşağıdaki telefon numaralarından hangisi bir yönüyle diğerlerinden **farklıdır**?

a) 110
b) 112
c) 118
d) 155

26. " Uygar ile ilkel" sözcükleri ile ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi **yanlıştır?**

a) Fikir, sanat, sanayi v.b. alanlarda gelişme gösterememiş toplumlar uygar toplumlardır.
b) Uygar ve ilkel hem toplumlar hem de insanlar için kullanılabilen sözcüklerdir.
c) İlkel, henüz gelişmesinin başında olan , fazla gelişmemiş demektir.
d) Uygar insan eğitimli, kültürlü olan ve görgü kurallarına uyan insandır.

27. Aşağıdakilerden hangisi "**yurttaş**" sözcüğünün eş anlamlısıdır?

a) Mülteci
b) Yoldaş
c) Vatansever
d) Vatandaş

28. Bütün köy halkı meydanda toplanmıştı." tümcesinde hangi kelime belli bir bölgede veya çevrede yaşayan topluluğu ifade etmektedir?

a) Bütün
b) Köy
c) Halk
d) Meydan

29. Aşağıdaki kelimelerden hangisi **ilke**nin eş anlamlısıdır?

a) Prensip
b) Kıstas
c) Kriter
d) Ölçüt

30. Mıknatısla ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi **yanlıştır**?

    a) Mıknatısın iki kutbu vardır.
    b) Mıknatısın zıt kutupları birbirini iter.
    c) Mıknatıs demiri ve bazı metalleri çeker.
    d) Mıknatıslar buzdolabı süslerinde, çanta kilitlerinde kullanılabilen bir maddedir.

31. "Kök ve koçan" ile ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi **doğrudur**?

    a) Patates kökü yenen bir bitkidir.
    b) Mısır, lahana ve marul koçanı olan bitkilerdir.
    c) Koçan, bitkinin toprak altındaki bölümüdür ve bitkiyi toprağa bağlar.
    d) Mısırın taneleri alındıktan sonra geriye kalan kısmına kök denir.

32. Aşağıdaki tümcelerden hangisinde "**pazar**" sözcüğü diğerlerinden farklı anlamda kullanılmıştır?

    a) Bu peyniri pazarda satalım mı?
    b) Dün pazara gittin mi?
    c) Bu Pazar çok sıcaktı.
    d) Bu pazar çok pahalı.

33. Bir düşünceyi kısaca anlatırken dinleyenleri düşündüren, güldüren veya kızdıran kısa yazılara …….. denir.

    a) Bilmece
    b) Bulmaca
    c) Fabl
    d) Fıkra

34. Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir ilkeyi kısa ve kesin bir biçimde anlatan ve kim tarafından söylendiği bilinen sözlere …… denir.

    a) Vecize
    b) Terim
    c) Deyim
    d) Atasözü

35. "Suçlu sayılan bir kişiyi yasalara göre özgülükten alıkoymak , o kişiyi tutuklamaktır. Bu aşamadan sonra tutuklanan kişi yasalar önünde

tutuklu olarak tanımlanır." ifadesine göre aşağıdaki tümcelerden hangisinde **bu anlatımın dışında** bir kullanım vardır?

a) Dün gece evi soyan hırsızları polis tutuklamış.
b) Tutuklular başka bir yere nakledildi.
c) Bundan sonra tutuksuz yargılanacak.
d) Tutukluk yapan silahı artık kullanmıyorum.

36. Aşağıdaki tümcelerden hangisinde **"akım"** sözcüğü diğerlerinden farklı anlamda kullanılmıştır?

a) Ampermetre akım şiddetini ölçmek için kullanılan bir araçtır.
b) Akım şiddetli olduğundan teller yandı.
c) Bu akım sanatseverlerin beğenisini kazandı.
d) Anahtar açılınca tellerdeki akım lambaya ulaştı.

37. Bir işin yaptırıldığını ya da paranın ödendiğini belirtmek için kullanılan ve koçandan koparılan kağıtların her birine ……denir.

a) Çek
b) Etiket
c) Fiş
d) Makbuz

38. Çiftçilik yapabilmek için gerekli ola her türlü araç gerece ……denir.

a) Çifte
b) Çiftlik
c) Çiftçi
d) Çift çubuk

39. Atatürk'ün yaptığı yeniliklerden biri de kıyafet alanında olmuştur. Bu yenilikle birlikte aşağıdaki giysilerden kaç tanesi artık **kullanılmamaktadır**?

"Fes, cüppe, kavuk, pantolon, sarık, yelek"

a) 2 b) 3 c) 4 d) 5

40. Aşağıdaki ifadelerden hangisi **<u>iyice, istediği gibi, adamakıllı gözden geçirmek</u>** demektir?

    a) Kurcalamak
    b) Evirip çevirmek
    c) Gözlemek
    d) Bakmak

EK:3

	1. Metin					2. Metin					3. Metin					4. Metin				
Özet Değerlendirme Kriterleri	Her zaman (5)	Sıklıkla (4)	Bazen (3)	Nadiren (2)	Hiçbir Zaman (1)	Her Zaman (5)	Sıklıkla (4)	Bazen (3)	Nadiren (2)	Hiçbir Zaman (1)	Her zaman (5)	Sıklıkla (4)	Bazen (3)	Nadiren (2)	Hiçbir Zaman (1)	Her Zaman (5)	Sıklıkla (4)	Bazen (3)	Nadiren (2)	Hiçbir Zaman (1)
Özete Uygun Başlık Yazıyor Mu?																				
Yazıyı Kağıt Yüzeyine Uygun Bir Biçimde Yerleştirmiş Mi?																				
Noktalama İşaretlerine ve İmlâya Dikkat Etmiş Mi?																				
Özetlemede Pragraf Yapmış Mı?																				
Konuya Bağlı Kalmış Mı?																				
Kendi Kelime ve Cümlelerini Kullanmış Mı?																				
Özeti Orijinal Metinden Kısa Mı?																				
Yardımcı Fikirlere Yer Vermiş Mi?																				
Özete Ana Fikri Yazmış Mı?																				
Özeti Konunun Akışına Uygun Yazmış Mı?																				
TOPLAM																				

EK:4

RESMÎ YAZIŞMALAR